له بڵاو كراوەكانی ماڵپەڕی بەهەشت

ڕوناكی نییەت پاكی
و
تاریكییەكانی
ویستی دونیا بەكاری دوارِۆژ

له ژێر ڕۆشنایی قورئان و سوننەتدا

نوسینی :

د. سعيد بن علي بن وهف القحطاني

وەرگێڕانی :

م.شاخوان جواد أحمد

پێش نوێژو وتار خوێنی مزگەوتی (سەید ئەحمەدی فەیلەسوف) / چەمچەماڵ

چاپی یەكەم

١٤٢٩كۆچی-٢٠٠٨زایینی

ماڵپەری بەهەشت

ba8.org

ماڵپەڕێكی ئیسلامی زانستی پەروەردەیی یە و لەپێناو بڵاوكردنەوەی ئەو ئیسلامەیە كە سەلەفی صالّح - پێغەمبەری خوا (صلی الله علیه وسلم) و هاوەڵانی (رضي الله عنهم) لەسەری بوون - وە سەر بە هیچ گروپ و لایەنێكی حیزبی نیە.

ماڵپەری بەهەشت

ئەو کتێب و بابەت و لێکۆڵینەوە شەرعیانە بڵاو دەکاتەوە کە دەبنە هۆی:

١. شارەزاکردنی موسوڵمانان و پەروەردەکردنیان لەسەر رێگا ڕاستەکەی ئیسلام، ئەمەش دەستەبەر دەبێ بە گەڕانەوە بۆ پەیڕەوە رەسەنەکەی ئیسلام،کە بریتی یە لە قورئان و سوننەت،بە تێگەشتنی پێشین وپێشەوایانی ئوممەت.

٢. پاک کردنەوەی بیروباوەڕ و ڕەوشتی موسوڵمانان، لە دیاردەکانی شیرک و کوفر و تاوان.

٣. پاڵاوتن و تەصفیەکردنی ئاینی ئیسلام لە بیدعە و بۆچونە داهێنراوەکان.

٤. وریا کردنەوەی موسوڵمانان لە شوێنەواری خراپی ڕیوایەتە لاواز و هەڵبەستراوەکان.

٥. پتەو کردنی برایەتی یەکی ڕاستەقینە لەسەر بناغە فراوانە جێگیرەکەی ئیسلام و نەهێشتن و کەمکردنەوەی دەمارگیری مەزهەبی و حیزبی.

ئامانجمان:

ئاشناکردنی کۆمەڵگایە لە ئیسلامی ڕەسەن و دروستکردنی تاك و کۆیەتی بۆ تێگەشتن لە سەرچاوەکانی کە بریتین لە قورئانی پیرۆز و سوننەتی صەحیح و ئاشکراکردنی ئەو شتانەی کە نامۆن بە ئیسلام و خراونەتە نێویەوە بە چەندین دەستەواژەی دەنگ و ڕەنگ و نوسراوی لە بوارەکانی بیروباوەڕ و ڕەوشت و ئاکار و پەروەردە و زانست و پزیشکی و گەشەی کۆمەڵایەتی.

خودایە داوات لێ دەکەین دامەزراومان بکەیت ، وتەوفیقمان بدەیت بۆ هەر کار وگوفتارێکی جوان وچاک بەو شێوەیەی کەخۆت لێی ڕازیت.

ستافی ماڵپەڕی بەهەشت

بسم الله الرحمن الرحيم

پێشەکی وەرگێڕ

إن الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ونتوب إليه ونعوذ بالله من شرور أنفسنا وسيئات أعمالنا من يهده الله فلا مضل له ومن يضلل فلا هادي له واشهد أن لا اله إلا الله وحده لا شريك له واشهد أن محمدا عبده ورسوله.

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِۦ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسۡلِمُونَ ١٠٢﴾ (١)

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُواْ رَبَّكُمُ ٱلَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفۡسٖ وَٰحِدَةٖ وَخَلَقَ مِنۡهَا زَوۡجَهَا وَبَثَّ مِنۡهُمَا رِجَالٗا كَثِيرٗا وَنِسَآءٗۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ ٱلَّذِي تَسَآءَلُونَ بِهِۦ وَٱلۡأَرۡحَامَۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَيۡكُمۡ رَقِيبٗا ١﴾ (٢)

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَقُولُواْ قَوۡلٗا سَدِيدٗا ٧٠ يُصۡلِحۡ لَكُمۡ أَعۡمَٰلَكُمۡ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡ ذُنُوبَكُمۡۗ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدۡ فَازَ فَوۡزًا عَظِيمًا ٧١﴾ (٣)

أما بعد :

فإنَّ خَيرَ الحَديثِ كِتابُ اللهِ، وَخَيرَ الهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ ﷺ، وَشرَّ الأمورِ مُحْدَثاتُها، وكلَّ مُحدَثَةٍ بِدْعة، وَكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلالَة، وَكُلَّ ضَلالَةٍ في النّار.

---

(١) سورة آل عمران ، آية (١٠٢) .

(٢) سورة النساء ، آية (١) .

(٣) سورة الأحزاب ، آية (٧٠-٧١) .

موسڵمانی خۆشەویست ئەم نامیلکەیەی بەر دەستت باس لە یەکێك لە گرنگترین بنچینەکانی گیرابوونی کردەوە چاکەکان دەکات، ئەو بنچینەیەی ئەگەر لە هەر کردەویەکی چاکەدا نەبێت وەرناگیرێت و قەبوڵ نابێت، ئەویش نییەت پاکییە، بۆیە گەورەترین و بەنرخ ترین دەست مایەی موسڵمان بۆ گیرابوون و بەدەست هێنانی پاداشتی زۆر لەسەر کردەوە چاکەکانی بریتیە لەو نییەتەی کە لەناو دڵیدا هەیە، جا بە پێی بوون و نەبوون و کەم و زۆری نییەتی حیساب بۆ کردەوەکانی دەکرێت.

بۆیە موسڵمانی خۆشەویست زۆر هەوڵ بدە نییەتت تەنها بۆ خوای پەروەردگار بێت لە ئەنجام دانی کردەوەکانتدا، چونکە خێرو بەرەکەتی دونیاو دواڕۆژ لە فەزڵ و گەورەیی بەروو بومەکانی نیەت پاکییە، وە گەورەترین هۆکارە بۆ گیرابوون و وەرگیرانی کردەوەکان ئەگەر شوێن کەوتنی پێغەمبەری (ﷺ) لە گەڵدا بێت، وە دەبێتە مایەی بە دەست هێنانی خۆشەویستی خوای پەروەردگار و پاشان خۆشەویستی فریشتەکان، وە نیەت پاکی بنچینەو بنەماو ناوەڕۆکی هەموو کردەوەیەکە.

موسڵمانی ئازیز بە هۆی نییەت پاکی و دڵسۆزیتەوە خێرو پاداشتت بۆ دەنوسرێت لەسەر کردەوە حەڵاڵ و دونیاییەکان ئەگەر لە ئەنجامدانیاندا مەبەستت خوای پەروەردگار بێت، وە خێرو پاداشتت بۆ دەنوسرێت لەسەر ئەو کردەوانەی کە نییەتی باش و ڕاستت هەبووە بیانکەیت ئەگەر نەتتوانی بیشیان کەیت (بە هۆی ڕێگرێکەوە)، موسڵمانی خۆشەویست ئەگەر دەتەوێت خوای پەروەردگار ئەم ئوممەتە سەربخات بەسەر دوژمنان و ناحەزانیدا ئەوە هەوڵ بدە نییەتت پاك بکەیتەوە لە ڕیاو بەشەکانی نەفست، وە بزانە نییەت پاکی مایەی ڕزگار بوونە لە سزای دواڕۆژ، وە هۆکارە بۆ

لاچوون و نەمانی تەنگ و چەڵەمەی دونیاو دوارۆژ، وە مایەی ڕزگار بوونە لە گومڕایی و سەرلێشێواوی، وە هۆکارە بۆ زیاتر هیدایەت و ڕێنمونی.

بۆیە خوشك و برای ئازیز ئەگەر دەتەوێت هەست بە دڵ ئارامی و بەختەوەری بکەیت، ئەگەر دەتەوێت ئیمان لە دڵتا جوان و ڕازاوە بێت و عاقیبەتت خێر بێت و پاڕانەوەکانت گیرابێت و لە ناو گۆڕدا نازو نیعمەت و موژدەی دڵخۆش کەر بە دەست بهێنیت و بچیتە ناو بە هەشتەوەو ڕزگار بێت لە ئاگری دۆزەخ، ئەوە هەوڵ بدە هەر کاتێك کردەوەی چاکەت کرد تەنها مەبەستت ڕازی کردنی خوای پەروەردگار بێت و دوور بیت لە ڕیا کردن و کردەوە کردن بۆ نەفسی خۆت.

داواکارم لە خوای پەروەردگار بۆ خۆم و سەرجەم موسڵمانان دڵسۆزی و نیازپاکیمان پێ ببەخشێت لە هەموو ووتەو کردەوەیەکدا، وە کردەوەکانمان پاك بکاتەوە لە بەشی نەفس و هەواو ئارەزووەکانی، وە دوورمان بخاتەوە لە کردنی ڕیا.

لە کۆتاییدا لە خوای پەروەردگار دەپاڕێینەوەو دەڵێین:﴿ رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِن لَّدُنكَ رَحْمَةً ۚ إِنَّكَ أَنتَ الْوَهَّابُ ﴿٨﴾ ﴾ (آل عمران: ٨).

: م. شاخەوان جەواد ئەحمەد

پێش نوێژو وتار خوێنی مزگەوتی (سەید ئەحمەدی فەیلەسوف)

بسم الله الرحمن الرحيم

پێشەکی دانەر :

إن الحمد لله، نحمده، ونستعينه، ونستغفره، ونعوذ بالله من شرور أنفسنا، وسيئات أعمالنا، من يهده الله فلا مضل له، ومن يضلل فلا هادي له، وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له، وأشهد أن محمدًا عبده ورسوله، صلى الله عليه وعلى آله وأصحابه ومن تبعهم بإحسانٍ إلى يوم الدين، وسلم تسليمًا كثيرًا، أما بعد:

موسوڵمانی خۆشەویست ئەمەی بەردەستت نامیلکەیەکی کورتە لەسەر" **ڕوناکی نییەت پاکی و تاریکییەکانی ویستی دونیا بەکاری دوا ڕۆژ** " تیایدا تێگەیشتن لە ماناو واتەی نییەت پاکی و گرنگی و پایەی بەرزی نیەتی باشم ڕوون کردۆتەوە، وە باسی ویستی بەدەست هێنانی دونیا بە کردنی کاری چاکەم کردووە، وە باسی ئەو کارانەم کردووە کە بۆ بەدەست هێنانی دونیا دەکرێت، وە باسی ترسناکی و جۆرو بەشەکانی ڕیام کردووە، وە باسی شوێنەواری خراپی ڕیا لەسەر کردەوە چاکەکانم کردووە، وە باسی هۆکارو پاڵنەرەکانی ڕیام کردووە، وە باسی ڕێگا چارەی بەدەست هێنانی نیەت پاکیم (الإخلاص) کردووە.

موسڵمانی خۆشەویست نییەت پاکی هۆکارێکە بۆ سەرکەوتن و ڕزگار بوون لە سزای خوای پەروەردگار، وە بەرز بوونەوەی پلەو پایە لە دونیا و دواڕۆژدا پێی، وە سەرفراز بوون بە خۆشەویستی خوای پەروەردگار بە هۆیەوە، وە خۆشەویستی ئەهلی ئاسمانەکان و زەوی بۆ کەسی نیازپاك (المخلِص)، کە بەڕاستی ئەمە نورو ڕوناکییەکە

خوای پەروەردگار دەیخاتە دڵی ئەو بەندانەی كە خۆی ویستی لێیە، هەروەك خوای پەروەردگار دەفەرموێت: ﴿ وَمَن لَّمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِن نُّورٍ ﴿٤٠﴾ ﴾ (النور: ٤٠).

واتە: هەركەسێك خوای پەروەردگار نورو ڕوناكی پێ نەبەخشێت، ئەوە هەرگیز نورو ڕوناكی نییە. ویستی بەدەست هێنانی دونیا بە كردنی كاری دواڕۆژ هەمووی تاریكییە، لەبەر ئەوەی ویستی بەدەست هێنانی دونیا بە كردنی كاری دواڕۆژ پێچەوانەی خوا بە تەنها پەرستییە، وە ئەگەر تێكەڵ بەهەر كردەوەیەك ببێت ئەوە هەڵی دەوەشێنێتەوە، هەروەك خوای پەروەردگار فەرموویەتی: ﴿ مَن كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ ﴿١٥﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ إِلَّا النَّارُ ۖ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا فِيهَا وَبَاطِلٌ مَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾ ﴾ (هود: ١٥-١٦).

واتە: هەركەسێك لە ژیانی دونیادا تەنها مەبەست و هەوڵ و كۆششی دونیاو جوانیەكانی بێت، ئەوا ئێمە لەدونیادا ئاوات ومەبەستەكانی ئەدەینێ "بە ئەندازەی ویستی خۆمان كە بڕیارمان لەسەر داوە نەك بەمەبەست وهەڵپەو هەموو ئاواتەكانی خۆیان" وە لە دونیادا بەرهەمی ڕەنجی خۆیان وەرئەگرن، وە لە دوا ڕۆژدا هیچ پاداشتی چاكەیان نادرێتەوە وە هیچ خۆشی و ئیسراحەتیان بۆ نییە تەنها ئاگری دۆزەخ نەبێت، وە ئەو كردەوانەی لە دونیادا ئەیان كرد هەمووی پوچەڵە و وەرنەگیراوە لای خوای پەروەردگار چونكە بۆ خوای پەروەردگاریان نەكردووە مەبەستیان ڕازی بوونی ئەو نەبووە.

ئەم نامیلکەیەم کردۆتە دوو بەشەوە، هەر بەشەی چەند باسێکی لە ژێردا جێ دەبێتەوە، بەم شێوەیەی لای خوارەوە:

بەشی یەکەم: ڕوناکی نییەت پاکی.

باسی یەکەم: تێگەیشتن لە ماناو واتەی نییەت پاکی.

باسی دووەم: گرنگی نییەت پاکی.

باسی سێیەم: پلەو پایەی بەرزی نیەتی باش.

باسی چوارەم: بەرو بووم و سودەکانی نییەت پاکی.

بەشی دووەم: تاریکییەکانی ویستی دونیا بەکاری دوا ڕۆژ

باسی یەکەم: ترسناکی ویستی بەدەست هێنانی دونیا بە کردنی کاری چاکە.

باسی دووەم: جۆرەکانی ئەو کارانەی کە بۆ بەدەست هێنانی دونیا دەکرێت.

باسی سێیەم: ترسناکی و زیانەکانی ڕیا.

باسی چوارەم: جۆرو وردەکارییەکانی ڕیا.

باسی پێنجەم: بەشەکانی ڕیاو شوێنەواری خراپی لەسەر کردەوە چاکەکان.

باسی شەشەم: هۆکارو پاڵنەرەکانی ڕیا کردن.

باسی حەوتەم: ڕێگا چارەی بەدەست هێنانی نیازپاکی و چارەسەری ڕیا کردن.

داواکارم لەو خوایە بەو ناوە گەورەیەی ئەگەر داوای لێ بکرێت پێی ئەبەخشێت، وە ئەگەر هاواری بۆ بکرێت پێی وەڵام ئەداتەوە، داوای لێ دەکەم، ئەم کارە پیرۆزە تەنها لەبەر خاتری ئەو بێت، نوسەرو خوێنەرو چاپکەرو بڵاو کەرەوەی لە فیردەوسی بەرزو پان و بەرین پڕ نازو نیعمەت نزیك بکاتەوە، وە سودم پێ بگەیەنێت لە ژیانی دونیاو پاش مردنم، وە سود بە هەموو ئەو کەسانە بگەیەنێت کە ئەگات پێیان، بەڕاستی خوای پەروەردگار باشترین داوا لێکراوە و بەرێزترین ئومێد پێ بووانە، تەنها هەر ئەو پشتیوانمانە وباشترین پشت پێ بەستراوە، وە سوپاس و ستایش بۆپەروەردگاری هەردوو جیهانیان، وە سەڵات و سەلامی خوای پەروەردگار لەسەر بەندەو پێغەمبەری (ﷺ) ڕاستگۆی خۆی و یارو یاوەران و شوێن کەوتوانیان بە چاکی تاڕۆژی دوایی بێت.

بەشی یەكەم: ڕوناكی نییەت پاكی

باسی یەكەم: تێگەیشتن لە ماناو واتەی نییەت پاكی:

مانای ووشەی (الإخلاص) لە زمانەوانیدا: خَلَصَ يَخْلُصُ خلوصًا: واتە: پاك بووەوە و خلّت و خاشی لەسەر نەما، وە دەوترێت: خَلَصَ مِن وَرطَتِهِ: سەلامەت بوو لێی و ڕزگاری بوو، وە دەوترێت: خلَّصه تَخليصًا، واتە: ڕزگاری كرد، والإخلاصُ في الطّاعةِ: تَركُ الرّياء[1]، نییەت پاكی لە پەرستندا، بریتیە لە واز هێنان لە ڕیاكردن.

وە بنچینەی نییەت پاكی ئەوەیە: كاتێك بەندەیەكی موسڵمان هەر كردەوەیەكی چاكە دەكات مەبەستی پێی تەنها نزیك بوونەوە بێت لە خوای پەروەردگار.

زانایان (ڕەحمەتی خوایان لێبێت) پێناسەی زۆریان بۆ نییەت پاكی كردووە، كە مانای هەندێكیان نزیكە لە یەكەوە:

ووتراوە: نییەت پاكی واتە: هەموو مەبەستەكان لە پەرستندا تاك ڕاگرتنی خوای پەروەردگار بێت.

وە ووتراوە: نییەت پاكی واتە: یەكسان بوونی كردەوەكانی بەندەی موسڵمان لە نهێنی و ئاشكرادا، وە ڕیا واتە: پیشاندانی ڕووكەش بە باش ترو چاكتر لە ناوەڕوك، وە ڕاستگۆیی لە نیازپاكیدا ئەوەیە: ناوەڕك و نهێنی بەندەی موسڵمان ئاوەدانترو گەشاوەتر بێت لە ڕووكەشی.

---

[1] بروانە: المعجم الوسيط ١/٢٤٩، ومختار الصحاح ص٧٧.

وە ووتراوە: نییەت پاکی واتە: پاککردنەوەی کردەوە لە هەموو کارێك کە ئەو نیازە لەکەدار دەکات (وەکو: ڕیا و خۆ دەرخستن و .....هتد)[٢].

موسڵمانی خۆشەویست ئەوەی لە پێشدا باسکرا ئەوەمان بۆ ڕوون بووەوە کە نییەت پاکی بریتیە لە: ئەنجامدانی کردەوە تەنها بۆ خوای پەروەردگار و نزیك بوونەوە پێی تەنها لە خوای پەروەردگاری تاك و تەنها، کە نابێت نییەتی ئەو کردەوەیە هیچ ڕیاو خۆدەرخستن و داواکردنی شتێکی کەمی بەسەر چوو و خۆ لە پێش کردنێکی تێدا بێت، بەڵکو بە ئەنجامدانی ئەو کارە چاکەیە ئومێدی پاداشتی خوای پەروەردگاری هەبێت، وە ترسی سزای خوای پەروەردگاری هەبێت، وە بەتەمای ڕازی بوونی خوای پەروەردگار بێت.

هەر بۆیە زانای پایە بەرز فُضَيلي كوڕی عِياض (ڕەحمەتی خوای لێبێت) دەفەرموێت: ﴿نەکردنی کردەوەی چاکە لە ترسی خەڵکی ڕیایە، وە کردنی کردەوەی چاکە لەبەر (یان بۆ) خەڵکی شیرکە، وە نییەت پاکی ئەوەیە خوای پەروەردگار سەلامەتت بکات لەو دوو کارە﴾[٣].

نییەت پاکی لە ژیانی موسڵماندا واتە: مەبەستی بە کردەوەو ووتەو سەرجەم هەڵس و کەوتوو ڕێنمونی کردن و فێربوونی تەنها خوای پەروەردگار بێت، ئەو خوایەی کە هیچ هاوەڵ و شەریکی نییە، وە هیچ پەروەردگارێك نییە جگە لە خۆی.

---

[٢] بروانە: مدارج السالكين لإبن القيم ٢/٩١.

[٣] بروانە: هەمان سەرچاوە ٢/٩١.

باســـی دووەم: گرنگی نییەت پاکی

موسڵمانی خۆشەویست خوای پەروەردگار مرۆڤـ و جنۆکـەکانی دروسـت کـردووە بـۆ ئەوەی بە تاك و تەنها بیپەرستن و هیچ هاوەڵێکی بۆ بڕیار نەدەن، وە فەرمانی کـردووە بـە هـەموو مرۆڤـ و جنۆکـەکان تـا نییـەت پـاك بـن لـە پەرسـتنەکانیاندا، هـەروەك فەرموویەتی: ﴿ وَمَآ أُمِرُوٓاْ إِلَّا لِيَعۡبُدُواْ ٱللَّهَ مُخۡلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ ﴿٥﴾ ﴾ (البينة: ٥) .

واتە: فەرمانیان پێنەکراوە تەنها بەوە نەبێت کە خوای پەروەردگار بـە تـاك و تـەنها بپەرستن و دڵسۆزو نییەت پاك بن لەو دینداری و پەرستنەی کە بۆ خوای پـەروەردگاری دەکەن.

وە هـــــــەروەها فەرموویـــــــــەتی: ﴿ إِنَّآ أَنزَلۡنَآ إِلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَ بِٱلۡحَقِّ فَٱعۡبُدِ ٱللَّهَ مُخۡلِصٗا لَّهُ ٱلدِّينَ ﴿٢﴾ أَلَا لِلَّهِ ٱلدِّينُ ٱلۡخَالِصُۚ ﴿٣﴾ ﴾ (الزمر: ٢-٣).

واتە: بێگومان ئێمە قورئانی پیرۆزمان دابەزاندووە بۆسەر تـۆ ئـەی پێغەمبـەر (ﷺ) بـە حەق (تا حەق و ڕاستی ڕوون بکاتەوە)، کەواتە هەر خوا بپەرستەو مل کـەچ و دڵسـۆزو نیازپاکبە لە پەرستنەکانتدا بۆ خوای پەروەردگار، وە ئاگادار بن و باش بزانن کە دینـی پاك و خاوێن (بە دڵسۆزی و نییەت پاکی) تەنها بۆ خوای پەروەردگارە.

وە هـــــەروەها فەرموویـــــەتی: ﴿ قُلۡ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحۡيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿١٦٢﴾ لَا شَرِيكَ لَهُۥۖ وَبِذَٰلِكَ أُمِرۡتُ وَأَنَا۠ أَوَّلُ ٱلۡمُسۡلِمِينَ ﴿١٦٣﴾ ﴾ (الأنعام: ١٦٢-١٦٣).

واتە: ئەی پێغەمبەر (ﷺ) بە موشریکین و هاوەڵ پەیدا کەران بڵێ: من نوێژ کردنم و (فەرزەکانم و سوننەتەکانم) سەربڕینم و هەموو ژیانم — ئەوەی لەم دونیایەدا ئەنجامی ئەدەم و ئەوەی کە بەسەرم دێت"مردنم" واتە هەموو ئەو کارە چاکانەی کە لەسەری ئەمرم تەنها بۆ خوای پەروەردگاری جیهانیانە، ئەو خوایەی کە هیچ هاوەڵێکی نییە، بەو شێوەیە فەرمانم پێ کراوە کە هەموو پەرستنەکان تەنها بۆ خوای گەورە ئەنجام بدەم، وە من یەکەم کەسم لەم ئوممەتە کە مل کەچ بم بۆفەرمانەکانی خوای گەورە.

وە هەروەها فەرموویەتی: ﴿ٱلَّذِي خَلَقَ ٱلۡمَوۡتَ وَٱلۡحَيَوٰةَ لِيَبۡلُوَكُمۡ أَيُّكُمۡ أَحۡسَنُ عَمَلٗاۚ ٢﴾ (الملك: ٢).

واتە: خوای پەروەردگار ئەو خوایەیە کە مردن و ژیانی دروست کردووە بۆ ئەوەی تاقیتان بکاتەوە کام لە ئێوە کردەوەی جوان و باشی کردووە.

هەربۆیە زانای پایە بەرز فُضَيلي کوڕی عِياض (ڕەحمەتی خوای لێبێت) دەفەرموێت: ﴿أَحۡسَنُ عَمَلٗا: هُوَ أخلَصَهُ وَأصوَبَهُ، قالوا: يا أبا عَلي: ما أَخلَصَهُ وَأصوَبَهُ؟ فَقال: إنَّ العَمَلَ إذا كانَ خالِصًا وَلَمْ يَكُن صَوابًا لَم يُقبَل، وَإذا كانَ صَوابًا وَلَم يَكُن خالِصًا لَم يُقبَل، حَتّى يَكون خالصًا صَوابًا. وَالخالِصُ أن يَكونَ للهِ والصَّوابُ أن يَكونَ عَلى السُّنَّةِ﴾[٤].

واتە: أَحۡسَنُ عَمَلٗا: هو أَخلَصَهُ وَأصوَبَهُ، ووتیان: ئەی باوکی علی (أَخلَصَهُ وَأصوَبَهُ) مانای چی یە؟ ئەویش فەرمووی: ﴿هەر کردەوەیەك ئەگەر دڵسۆزی (نییەت پاکی) تیابوو بۆ خوای پەروەردگار بەڵام (صَواب)ی تێدا نەبوو ئەوە وەرناگیرێت، وە ئەگەر (صَواب)ی

---

[٤] **بروانە**: مدارج السالكين ٢/٨٩.

تێدا بوو بەڵام مەبەستەکە بۆ خوای پەروەردگار نەبوو هەر وەرناگیرێت، بەڵکو دەبێت ئەو کردەوەیە ئیخلاص و صوابی تێدا بێت بۆ ئەوەی وەرگیراو بێت، مەبەست بە (الخالص) تەنها بۆ خوای پەروەردگار بێت، وە (الصّواب) واتە: ئەو کردەوەیە لەسەر سوننەت بێت﴾ پاشان ئەم ئایەتەی خوێندەوە ﴿فَمَن كَانَ يَرۡجُواْ لِقَآءَ رَبِّهِۦ فَلۡيَعۡمَلۡ عَمَلٗا صَٰلِحٗا وَلَا يُشۡرِكۡ بِعِبَادَةِ رَبِّهِۦٓ أَحَدَۢا ١١٠﴾(الكهف: ١١٠).

واتە: هەر کەسێك ئومێدی ئەوەی هەیە کە بە سەرفرازی و بەختەوەرییەوە بگەڕێتەوە لای خوای پەروەردگار و بگات بە دیداری با کردەوەی چاکە بکات و بە هیچ شێوەیەك هاوەڵی بۆ بڕیار نەدات (لە عیبادەتەکانیدا دڵسۆزی و ئیخلاصی تێدا بێت و ڕیای تێکەڵ نەکات).

وە هەروەها دەفەرموویت: ﴿وَمَنۡ أَحۡسَنُ دِينٗا مِّمَّنۡ أَسۡلَمَ وَجۡهَهُۥ لِلَّهِ وَهُوَ مُحۡسِنٞ ١٢٥﴾ (النساء: ١٢٥).

واتە: کێ هەیە لەو کەسە ئاینی جوانتر و ڕێکترو باشتر بێت کە ڕووی کردۆتە خوای پەروەردگار و تەواو خۆی داوەتە دەست ئەوو زۆر چاکەکاریشە، بێ گومان هیچ کەس لەو باشتر نییە. ڕوو کردنە خوای پەروەردگار، واتە: نیازپاك بیت لە مەبەست و کردەوەدا بۆ خوای پەروەردگار، چاکەکاری لە عیبادەتدا، واتە: شوێن کەوتووی سوننەتەکانی پێغەمبەر (ﷺ)بێت[٥].

[٥] بڕوانە: مدارج السالكين ٢/٩٠.

هاوەڵی بەڕێزی پێغەمبەر (ﷺ) أَنَسي کوڕی مالك (رضي الله عنه) دەفەرمویێت: پێغەمبەر (ﷺ) فەرموویەتی: ﴿ثَلاثٌ لا يَغلُّ عَلَيهِنَّ قَلبُ مُسلِمٍ: إخلاصُ العَمَلِ للهِ، وَمُناصَحَةُ ولاةِ الأمرِ، وَلُزومَ جَماعةِ المسلمينَ فَإنَّ دَعوَتَهُم تُحيطُ مِن وَرائِهِم﴾(٦) واتە: سێ کار هەیە هیچ ڕق و کینەو حەسودیەك لە دڵی موسڵماندا ناهێڵێت (یان سێ کار هەیە نابێت هیچ دڵێکی پاکی موسڵمان لێی بێبەش بێت)، ئەویش: کردنی هەموو کردەوەیەکی چاکە تەنها بۆ ڕازی بوونی خوای پەروەردگار بێت (نییەت پاکی)، وە ئامۆژگاری کردنی کاربەدەستان (لە موسڵمانان)، وە پابەند بوون و لە گەڵ بوونی جەماعەت و کۆمەڵی ڕاستەقینەی موسڵمانان.

هەندێ لە زانایان دەفەرموون: (فَإنَّ دَعوَتَهُم تُحيطُ مِن وَرائِهِم) واتە: ئەگەر کۆمەڵێك موسڵمان لە شوێنێکدا بوون و ئیمام و پێشەواکەیان مرد، وە موسڵمانان کۆبونەوە و پێشەوایەکیان دانا و ڕازی بوون بەوەی کە ببێتە ئیمام و پێشەوایان، ئەو کاتە پێویستە موسڵمانان هەموویان کە لەو شوێنەن بچنە ژێر فەرمانەکانیەوەو لێی جیا نەبنەوە، ئەگەر ئەو ئیمام و پێشەوایە بە ئاشکرا تاوان و خراپەکاری لێ نەوەشێتەوە، لەبەر ئەوەی بانگەوازی پێشەوایان (لە موسڵمانان) بانگەوازێکی گشتی یە (بۆ یەك خستنی موسڵمانان و جێبەجێ کردنی شەرعی خوای پەروەردگار) بۆیە پێویستە هەموو موسڵمانان وەڵامی بدەنەوەو بچنە ژێر فەرمانەکانیەوە و لێی دەرنەچن (ئەگەر فەرمانی

(٦) أخرجه الترمذي، في كتاب العلم، باب: ما جاء في الحث على تبليغ السّماع ٣٤/٥، برقم ٢٦٥٨ من حديث عبد الله بن مسعود رضي الله عنه، وأخرجه أحمد ١٨٣/٥ من حديث زيد بن ثابت رضي الله عنه، وصححه الألباني في مشكاة المصابيح ٧٨/١.

نەدەکرد بە خراپە) لەبەر ئەوەی بوونی دوو ئیمام و پێشەوا لەیەك کاتێکدا دەبێتە مایەی دووبەرەکی و فیتنەو ئاشوب و تێك چونی پەیوەندی نێوان موسڵمانان[٧].

نییەت پاکی و دڵسۆزی ڕوح و ناوەڕۆکی کردەوەی موسڵمانە، وە گرنگترین ڕەوشتێتی، بۆیە بەبێ نییەت پاکی و دڵسۆزی هەوڵ و کۆششی ئەو بەندەیە وەکو تەپ و تۆزێکی بە بادا چوو وایە.

وە نییەت پاکی و دڵسۆزی بە یەکدەنگی زانایان گرنگترین کردەوەکانی ناو دڵە، وە گومانی تێدا نییە کردەوەکانی ناو دڵ بنچینەن بۆ: خۆشەویستی خوای پەروەردگار و پێغەمبەر (ﷺ)، وە بنچینەن بۆ پشت بەستن بە خوای پەروەردگار، دڵسۆز بوون بۆی، ترسان لێی، ئومێد بوون تەنها بەو، وە کردەوەکانی لاشە شوێن کەوتووی کردەوەکانی ناو دڵن، بۆیە نییەت بە وێنەی ڕوح و دڵە و کردەوەکانیش بە وێنەی لاشەیە بۆ ئەندامەکانی، هەر کاتێك ئەو لاشەیە ڕوحی تێدا نەما ئەوە ئەو لاشەیە دەمرێت (کاتێك دڵسۆزی لە کردەوەکاندا نەما بە وێنەی ئەو لاشە مردووە وایە کە هیچ سودی نییە)، بۆیە زانین و شارەزابوونی حوکمەکانی ناو دڵ پێویستترو گرنگترە لە زانین و شارەزابوونی حوکمەکانی لاشە.

بۆیە پێویستە موسڵمان دڵسۆزو نییەت پاك بێت بۆ خوای پەروەردگار لە کردەوەکانیدا، مەبەستی ڕیاو ناو دەرکردن و باش باس کردنی لە لایەن خەڵکەوە و سوپاسیان نەبێت، بەڵکو بانگەواز بکات بۆ لای خوای پەروەردگار تەنها مەبەستی ڕازی

---

[٧] **بروانە**: التمهيد لإبن عبدالبر (ج ٢١ / ص ٢٧٨)

كردنی ئەو بێت، هەروەك خوای پەروەردگار دەفەرموێت: ﴿قُلۡ هَٰذِهِۦ سَبِيلِيٓ أَدۡعُوٓاْ إِلَى ٱللَّهِۚ ﴿١٠٨﴾﴾ (يوسف: ١٠٨).

واتە: ئەی پێغەمبەر (ﷺ) بڵێ: ئەمە ڕێگای ڕاستی منە تەنها بانگەواز دەكەم بۆ لای خوای پەروەردگار (بۆ ڕیاو ناوبانگ و خۆدەرخستنم نییە)•

وە هەروەها دەفەرموێت: ﴿وَمَنۡ أَحۡسَنُ قَوۡلٗا مِّمَّن دَعَآ إِلَى ٱللَّهِ ﴿٣٣﴾﴾ (فصلت: ٣٣).

واتە: كێ هەیە لەو كەسە ووتەی جوانترو ڕێكترو باشتر بێت كە بانگەواز دەكات بۆ لای خوای پەروەردگار، بێگومان هیچ كەس.

وە دڵسۆزی و نییەت پاكی گەورەترین سیفاتە كە پێویستە لەناو موسڵماناندا هەبێت، كە دەبێت كردەوەی چاكە و بانگەواز كردنیان تەنها بۆ ڕازی بوونی خوای پەروەردگار و بە دەست هێنانی بەهەشتی پان و بەرین بێت، وە دەبێت مەبەستیان چاككردنی خەڵك بێت و لە تاریكییەكانی تاوان و خراپەكارییەوە دەریان بكەن بۆ ڕوناكی باوەڕو كردەوەی چاكە[٨].

---

[٨] **بروانە:** مجموع فتاوى سماحة الشيخ ابن باز ١/٣٤٩ و٤/٢٢٩.

باسی سێ یەم: پلەو پایەی بەرزی نییەتی باش

نییەت: بنچینەو بنەمای هەموو کردەوەیەکە، وە کۆڵەکەو سەری هەموو کارێکە، ئەو بنچینەیەیە کە کردەوەی لەسەر بنیات دەنرێت، لەبەر ئەوەی ڕوح و ناوەڕۆکی کردەوەیە، پێشەواو پێشخەرێتی، کردەوە شوێن کەوتووی نییەتە، هەر بۆیە چاکی کردەوەکان پەیوەستە بە چاکی نییەت، وە خراپی کردەوە پەیوەستە بە خراپی نییەت، وە بە هۆی بوونی نییەتی باشەوە سەرفرازی و بەختەوەری بە دەست دێت، وە بە هۆی نەبونیەوە بەدبەختی ڕوو دەدات، وە هەر بە پێی نییەتە پلەکان جیاوازن (لە ڕووی بەرزی و نزمییەوە) لە دونیاو دواڕۆژدا[٩]، هەروەك پێغەمبەر (ﷺ) فەرموویەتی: ﴿إنَّما الأعمالُ بِالنِّياتِ وَإنَّما لِكلِّ امرِئٍ مَا نَوى...﴾[١٠].

واتە: کردەوەکان بە پێی نییەتەکانن (لە ڕووی دامەزران و گیرابوونەوە) وە هەموو کەسێك ئەوەندە پاداشتی بۆ دەنوسرێت کە مەبەستێتی و لە نییەتی دایە.

وە خوای پەروەردگار فەرموویەتی: ﴿لَّا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِّن نَّجْوَاهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ ۚ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١١٤﴾﴾ (النساء: ١١٤).

---

[٩] **بڕوانە:** النية وأثرها في الأحكام الشرعية للدكتور صالح بن غانم السدلان ١٥١/١.

[١٠] متفق عليه من حديث عمر بن الخطاب ﷺ: البخاري، كتاب بدء الوحي، باب: كيف كان بدء الوحي إلى رسوله ﷺ ٩/١، برقم ١. ومسلم، كتاب الإمارة، باب: قوله ﷺ: "إنما الأعمال بالنية"، ١٥١٥/٣، برقم ١٩٠٧.

واتە: لە زۆربەی چپەو قسە نهێنیەكاندا هیچ خێرێك بەدی ناكرێت و تیایدا نییە، مەگەر چپەی ئەو كەسەی كە فەرمان دەكات بە بەخشینێك، یان چاكەیەك، یان ڕێكخستن و چاكسازی و ئاشتبوونەوەی نێوان خەڵكی، جا هەر كەسێك ئەو شێوازە چاكەیە ئەنجام بدات و لە گەڵ ئەوەدا تەنها مەبەستی ڕەزامەندی خوا بێت، ئەوە لە ئایندەدا پاداشتی زۆرو بێسنوورو گەورەی پێدەبەخشین.

ئەمە بەڵگەیە لەسەر گەورەیی و پلەو پایەی بەرزی نییەت، هەر بۆیە بانگەوازكاران و بگرە سەرجەم موسڵمانان پێویستیان بە پاككردنەوەی نییەتیان هەیە، چونكە ئەگەر نییەت چاك و باش بوو ئەوە ئەو بەندەیە پاداشتێكی زۆرو گەورە وەردەگرێت ئەگەر نەتوانێت هەندێ جار كردەوەی چاكەش بكات، چونكە نییەتێكی ڕاست و باشی هەبووە، هەربۆیە پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: ﴿إذا مَرِضَ العَبدُ أو سافَرَ كُتِبَ لَهُ مِثل ما كانَ يَعمَلُ مَقيمًا صَحيحًا﴾[١١].

واتە: هەر كاتێك بەندەیەكی موسڵمان نەخۆش كەوت یان گەشتێكی كرد (نەیدەتوانی هەندێ لە عیبادەتەكان بكات، سوننەتەكان نەك فەرزەكان)* ئەوە خێرو پاداشتی بۆ دەنوسرێت بە وێنەی كردنی ئەو كردەوە چاكانەی كە لە كاتی لەش ساغی و لەماڵی خۆی یان شوێنی خۆیدا بووە و كردوویەتی.

---

[١١] البخاري، كتاب الجهاد والسير، بابٌ: يكتب للمسافر ما كان يعمل في الإقامة ٤/٢٠٠، برقم ٢٩٩٦.

***بڕوانە**: فتح الباري بشرح صحيح البخاري لإبن حجر العسقلاني.(6/137)

وە هەروەها پێغەمبەر (ﷺ) فەرموویەتی: ﴿ما مِن امرئٍ تَكونُ لَهُ صَلاةٌ بِلَيلٍ فَيَغلِبُهُ عَلَيها نَومٌ إلاّ كُتِبَ لَهُ أجرُ صَلاتِهِ وَكانَ نَومُهُ عَلَيهِ صَدَقَة﴾[١٢].

واتە: هیچ بەندەیەکی موسڵمان نییە کە شەو نوێژی هەبێت (بەردەوام شەوانە شەو نوێژ دەکات)، بەڵام جاری وا هەیە شەوێك بە خەبەر نایات بۆ کردنی شەو نوێژەکەی ئیللا خوای پەروەردگار خێرو پاداشتی ئەو شەو نوێژەی بۆ دەنوسرێت و خەوەکەشی دەبێتە خێر بۆی (ئەمەش پاداشتی نییەتە باشەکەیەتی).

وە هەروەها فەرموویەتی: ﴿مَن تَوَضَّأَ فَأحسَنَ الوُضوءَ ثُمَّ خَرَجَ إلى المسجِدِ فَوَجَدَ الناسَ قَد صَلّوا، أعطاهُ اللهُ مِثلَ أجرِ مَن صَلّى وَحَضَرَ لا يَنقُصُ ذلكَ مِن أجرِهِ شَيئًا﴾[١٣].

واتە: هەر موسڵمانێك دەست نوێژ بگرێت، جوانترین و باشترین دەست نوێژ، پاشان دەربچێت و بڕوات بۆ مزگەوت بۆ کردنی نوێژ بە جەماعەت، بەڵام بینیتی موسڵمانان نوێژیان تەواو کردووە (نوێژی جەماعەت تەواو بووە) ئەو کاتە خوای پەروەردگار خێرو پاداشتی پێ ئەبەخشێت بە وێنەی خێرو پاداشتی ئەو موسڵمانەی کە ئامادەی جەماعەت بووەو بە جەماعەت نوێژی کردووە، بێ ئەوەی هیچ لە خێرو پاداشتی کەم بێت.

(١٢) أبوداود، كتاب الصلاة، باب من نوى القيام فنام، ٢/٢٤، برقم ١٣١٤. والنسائي، كتاب قيام الليل، وتطوع النهار، باب من كان له صلاة بليل فغلبه عليها نوم، ٣/٢٧٥، برقم ١٧٨٤. وصححه الألباني في إرواء الغليل ٢/٢٠٤، وصحيح الجامع ٥/١٦٠ برقم ٥٥٦٧.

(١٣) أبو داود، كتاب الصلاة، باب فيمن خرج يريد الصلاة فسبق بها، ١/١٥٤، برقم ٥٦٤. والنسائي، كتاب الإمامة، باب حد إدراك الجماعة، ٢/١١١، برقم ٨٥٥. وقال ابن حجر في فتح الباري: "إسناده قوي"، ٦/١٣٧.

وە هـەروەها فەرموویـەتی: ﴿مَن سَأَلَ اللهَ الشَّهادَةَ بِصِدقٍ بَلَّغَهُ اللهُ مَنازِلَ الشُّهَداءِ وإن ماتَ عَلى فِراشِهِ﴾(١٤).

واتە: هەر موسڵمانێك لـە دڵـەوە و بـە نییـەتێكی باشـەوەو بەڕاسـتی داوای شـەهیدی بكـات لـە خـوای پـەروەردگار، ئـەوە خـوای پـەروەردگار پلـەی دەگەیـەنێت بـە پلـەی شەهیدان ئەگەر لە ماڵەوە و لە سەر جێگای خۆشی بمرێت.

هەموو ئەمانە بەڵگەن لەسەر فەزڵ و گەورەیی و چاكەی خـوای پـەروەردگار بەسـەر موسڵمانانەوە، هەربۆیە پێغەمبـەری خـوا (ﷺ) كاتێـك دەچـوون بـۆ جـەنگی (تَبوك) بـە هاوەڵانی بەڕێزی فەرموو: ﴿لَقَد تَرَكتُم بِالمدينَةِ أقوامًا ما سِرتُم مَسيراً وَلا أنفَقتُم مِن نَفَقَةٍ، وَلا قَطَعتُم مِن وادٍ إلاّ وَهُم مَعَكُم فِيه، قالوا: يا رَسولَ اللهِ كَيفَ يَكونونَ مَعَنا وَهُم بِالمدِينَةِ؟ فَقال: "حَبَسهُمُ العُذْر"﴾(١٥).

واتە: بەڕاستی ئێوە (ئـەی هـاوەڵانم) لـە شـاری مەدینـەدا هەنـدێ لـە موسـڵمانانتان بەجێ هێشتووە (كە ئاواتیان تێكۆشان و هاوەڵایەتی پێغەمبەری خوا (ﷺ) بووە، ئێـوە هیچ هەنگاوێك نانێن، وە هـیچ خێـرو بەخششـێك ناكـەن، وە هـیچ دۆڵ و شـیوێك نـابڕن ئیللا ئەوان بەشدارن لـەو خێـرەدا لەگـەڵ ئێـوەدا، هاوەڵـانی بـەڕێزی فـەرموویان: ئـەی پێغەمبەر (ﷺ) چۆن بەشدارن لە گەڵ ئێمەدا لەو هەموو خێرو پاداشتە لە كاتێكدا ئەوان لە شاری مەدینەدان، پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: عوزریـان هـەبووە تـا نەیـەن بـۆ جیهاد

(١٤) مسلم، كتاب الإمارة، باب استحباب طلب الشهادة في سبيل الله تعالى، ٣/١٥١٧، برقم ١٩٠٩.

(١٥) البخاري، كتاب الجهاد والسير، باب من حبسه العذر عن الغزو ٣/٢٨٠، برقم ٢٨٣٩، وأبو داود، كتاب الجهاد، باب الرخصة في القعود من العذر ٣/١٢، برقم ٢٠٥٨، واللفظ له.

کردن (نەخۆشی ڕێگریانی لێ کردووە تا نەتوانن بێن بۆ تێکۆشان لە ڕێی خوای پەروەردگاردا).

وە هەر بە هۆی نییەتی باشەوەیە کردەوەی کەم چەندین جار زیاد و زۆر دەبێت، بۆیە جارێکیان پیاوێك خۆی پۆشیبوو بە ئاسن (جل و بەرگی جەنگی لەبەر کردبوو) هات بۆلای پێغەمبەرو (ﷺ) ووتی: ﴿أقاتِلُ أو أسلِم؟ فَقالَ ﷺ : "أسلِم ثُمَّ قاتِل"، فأسلَم ثُمَّ قاتَلَ فَقُتِلَ، فقالَ رَسولُ اللهِ ﷺ : "عَمِلَ قَليلاً وَأجر كَثيراً﴾[16].

واتە: بجەنگم یان موسڵمان بم؟ پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: موسڵمان بە لە پێشدا و پاشان بجەنگە، بۆیە ئەو پیاوە موسڵمان بوو و پاشان جەنگا لە پێناو خوای پەروەردگاردا تا شەهید بوو، پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: کردەوەی کەم کرد و پاداشتی زۆری وەرگرت.

وە جارێکیان پیاوێك هات بۆ لای پێغەمبەر (ﷺ) موسڵمان بوو، پێغەمبەریش (ﷺ) بە ڕێگادا دەڕۆیشت و بەردەوام ئیسلامەتی فێر دەکرد، ئەوە بوو قاچی وشترەکەی ئەو هاوەڵە بەڕێزە کەوتە ناو چاڵێکەوەو ئەو هاوەڵە بەڕێزە(رضي الله عنه) کەوتە ژێر پێیەوە و مرد ، پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: ﴿عَمِلَ قَليلاً وَأجر كَثيراً﴾[17].

واتە: کردەوەی کەم کردوو پاداشتی زۆری وەرگرت.

---

[16] مسند الإمام أحمد ٤/٣٥٧.

[17] متفق عليه من حديث أبي مسعود رضي الله عنه: البخاري، كتاب الإيمان، باب ما جاء أن الأعمال بالنية والحسبة ولكل امرئ ما نوى، ١/٢٤، برقم ٥٥. ومسلم، كتاب الزكاة، باب فضل النفقة والصدقة على الأقربين، والزوج والأولاد، ٢/٦٢٥، برقم ١٠٠٢.

وە هەر بەهۆی نییەتی باش و چاكەوەیە خوای پەروەردگار خێرو بەرەكەت دەخاتە كاری حەلاڵی دونیایی موسڵمان و پاداشتی چاكەی دەداتەوە لەسەری، هەروەك پێغەمبەر (ﷺ) فەرموویەتی: ﴿إذا أنفقَ الرّجُلُ عَلى أهلِهِ يَحتَسِبُها فَهُو لَهُ صَدَقَةٌ﴾[١٨].

واتە: ئەگەر پیاوێكی موسڵمان مەسرەفی ماڵ و منداڵی خۆی كرد (كە پێویستە لەسەری بە خێویان بكات) بە نییەتی ئەوەی خوای پەروەردگار خێری بۆ بنوسێت، ئەوە دابین كردنی بژێوی ژیانی ماڵ و منداڵی دەبێتە خێر بۆی.

وە هەروەها پێغەمبەر (ﷺ) بە هاوەڵی بەڕێزی سَعدِ كوڕی أبي وَقاصِي (رضي الله عنه) فەرموو: ﴿إنَّكَ لَن تُنفِقَ نَفَقَةً تَبتَغِي بِها وَجهَ اللهِ إلاّ أُجِرتَ عَلَيها حَتّى ما تَجعَلُ فِي فِيّ امرَأتِكَ﴾[١٩]

واتە: ئەی سەعد تۆ هیچ خەرجیەك ناكەیت كە مەبەستت پێی ڕازی خوای پەروەردگار بێت ئیللا پاداشتت بۆ دەنوسرێت لەسەری، هەتا ئەوەی كە بۆ ماڵ و منداڵی خۆتی دەكەیت (دەیكەیتە خەرجی خێزان و منداڵەكانت).

وە هەروەها پێغەمبەر (ﷺ) فەرموویەتی: ﴿إنَّما الدُّنيا لِأربَعَةِ نَفَرٍ: عَبدٍ رَزَقَهُ اللهُ مالاً وَعِلمًا فَهُو يَتَّقي فِيهِ رَبَّهُ، وَيَصِلُ فِيهِ رَحِمَهُ وَيَعلَمُ للهِ فِيهِ حَقًّا فَهذا بِأفضَلِ المَنازِلِ، وعَبدٍ رَزَقَهُ اللهُ عِلمًا وَلَم يَرزُقهُ مالاً فَهُو صادِقُ النِّيَّةِ يَقولُ: لَو أنَّ لِي مالاً لَعَمِلتُ فِيهِ بِعَمَلِ فُلانٍ فَهُو بِنِيَّتِهِ فَأجرُهُما سَواء، وَعَبدٍ رَزَقَهُ اللهُ مالاً وَلَم يَرزُقه عِلمًا فَهُو يَخبطُ في مالِهِ بِغَيرِ عِلمٍ، لا يَتَّقي فِيهِ رَبَّهُ وَلا

---

[١٨] متفق عليه: البخاري، كتاب الإيمان، باب ما جاء أن الأعمال بالنية، ١/٢٤، برقم ٥٦. ومسلم، كتاب الوصية، باب الوصية بالثلث، ٣/١٢٥٠، برقم ١٦٢٨.

[١٩] الترمذي، كتاب الزهد، باب ما جاء مثل الدنيا مثل أربعة نفر، ٤/٥٦٢، برقم ٢٣٢٥، وابن ماجه، كتاب الزهد، باب النية، برقم ٤٢٢٨، وأحمد ٤/١٣٠، وصححه الألباني، في صحيح الترمذي ٢/٢٧٠.

يَصِلُ فِيهِ رَحِمَهُ، وَلا يَعلَمُ للهِ فِيهِ حَقًّا فَهوَ بِأخبَثِ المنازِلِ، وَعَبدٍ لَمْ يَرزُقهُ اللهُ مالاً وَلا عِلمًا، فَهوَ يَقولُ: لَو أنَّ لِي مالاً لَعَمِلتُ فِيهِ بِعَمَلِ فُلانٍ، فَهُوَ بِنِيَّتِهِ، فَوِزرُهُما سَواء»[٢٠].

واتە: بەڕاستی حاڵی خەڵکی لە ژیانی دونیادا لەسەر شێوەی چوار کەسە:

یەکەم: بەندەیەك خوای پەروەردگار ماڵ و زانیارییەکی پێبەخشیوە (ماڵێکی حەڵاڵ و زانیارییەکی بە سوود) ئەو بەندەیە لە خوا ئەترسێت لە ڕووی سەرف کردنی ماڵەکەی و بە کار هێنانی زانیارییەکەی، وە بە هۆی ئەو ماڵ و زانیارییەوە سەردان و هاتوو چۆی کەس و کارو خزمەکانی ئەکات، وە بەتەواوی دەزانێت مافی خوای پەروەردگار چییە لەو ماڵ و زانیاریەدا، ئەو بەندەیەی کە باسکرا بەو شێوەیە بەرزترین پلەو مەنزڵگای هەیە لای خوای پەروەردگار.

دووەم: بەندەیەك خوای پەروەردگار عیلم و زانیارییەکی بە سودی پێ بەخشیوە، بەڵام ماڵێکی زۆری پێ نەبەخشیوە تا بتوانێت خێرو چاکەی زۆری پێوە بکات، نییەتێکی ڕاستگۆیانەو باشی هەیە، بۆیە لە نێوان خۆی و خوای پەروەردگاردا دەڵێت: خۆزگە ماڵێکی زۆرم هەبوایە تا منیش خێرو چاکەم بکردایە بە وێنەی فلانە کەس (کە ماڵەکەی لە ڕێی چاکەدا سەرف دەکات)، ئەم بەندەیە بەو نییەتە باش و چاك و ڕاستگۆیەی خێرو پاداشتی وەکو ئەو کەسە وایە کە ئەم ئاواتە خواز بووە وەکو ئەو ماڵی هەبێت و چاکەی پێوە بکات.

---

[٢٠] متفق عليه من حديث ابن عباس رضي الله عنهما: البخاري، كتاب الرقاق، باب من هم بحسنة أو سيئة، ٧/٢٣٩، برقم ٦٤٩١، ومسلم، كتاب الإيمان، باب إذا همّ العبد بحسنة كتبت له وإذا همّ بسيئة لم تكتب، ١/١١٧، برقم ١٣١.

سێیەم: بەندەیەك خوای پەروەردگار ماڵێكی زۆری پێ بەخشیوە، بەڵام عیلم و زانیارییەكی بە سودی پێ نەبەخشیوە تا بتوانێت بە هۆیەوە خۆی لە حەرام و خراپەكاری بپارێزێت، بۆیە ئەم كەسە بە بێ عیلم و زانیاریەكی بە سود ماڵەكەی تەنها بۆ حەزو ئارەزووەكانی خۆی سەرف دەكات، ئەو بەندەیە لە خوا ناترسێت لە ڕووی سەرف كردنی ماڵەكەیەوە، وە سەردان و هاتوو چۆی كەس و كارو خزمەكانی ناكات، وە مافی خوای پەروەردگار نازانێت چییە لەو ماڵەی كە پێی بەخشیوە (برسیەكان تێر ناكات، بێ جل و بەرگەكان پۆشتە ناكات، یارمەتی نەبوون و هەژارەكان نادات)، ئەو بەندەیەی كە باسكرا بەو شێوەیە خراپترین و بێ نرخترین پلەی هەیە لای خوای پەروەردگار.

چوارەم: بەندەیەك خوای پەروەردگار نە ماڵێكی زۆری پێ بەخشیوە، وە نەعیلم و زانیارییەكی بەسودی پێ بەخشیوە، ئەم كەسە داماوە نە ماڵی زۆری هەیە و نە زانیاریش بەڵام دەڵێت: خۆزگە ماڵێكی زۆرم هەبوایە تا منیش بە وێنەی فلانە كەسم بكردایە (كە ماڵەكەی لە ڕێی خراپەدا سەرف دەكات)، ئەم بەندەیە بەو نییەتە خراپەی كە هەیەتی خراپەو تاوانی وەكو ئەو كەسە وایە كە ئەم ئاواتە خواز بووە وەكو ئەو ماڵی هەبێت و خراپەی پێوە بكات.

وە هەروەها پێغەمبەر (ﷺ) فەرمودەیەكی قودسیمان بۆ دەگێڕێتەوە لە خوای پەروەردگارەوە كە: ﴿إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ الْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ، ثُمَّ بَيَّنَ ذَلِكَ فَمَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبَهَا اللَّهُ لَهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً،...﴾[٢١]

واتە: خوای پەروەردگار بڕیاری بوونی خێرو چاكەو خراپەكانی داوە بە پێی عیلم و زانیاری خۆی، پاشان ئەوەی ڕوون كردۆتەوە (بۆ ئەو فریشتانەی كە كردەوەی مرۆڤەكان دەنوسن) هەر كەسێك نییەتی كردنی كردەوەیەكی چاكەی هەبێت بەڵام نەیكرد (بۆی نەكرا لەبەر ڕێگرێكی شەرعی) ئەوە خوای پەروەردگار لای خۆی بە خێرو چاكەیەكی تەواو بۆی دەنوسێت[٢٢].

---

[٢١] رواه البخاري (٦٤٩١) باب مَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ أَوْ بِسَيِّئَةٍ (٣١)، ومسلم (٣٥٤) باب إِذَا هَمَّ الْعَبْدُ بِحَسَنَةٍ كُتِبَتْ وَإِذَا هَمَّ بِسَيِّئَةٍ لَمْ تُكْتَبْ. (٥٨)، واللفظ للبخاري.

[٢٢] **بڕوانە**: كتاب الإخلاص لحسين العوايشة، ص٦٤.

باسی چوارەم: بەرو بووم و سودەكانی نییەت پاكی (الإخلاص)

١. خێرو بەرەكەتی دونیاو دواڕۆژ لە فەزڵ و گەورەیی بەرو بومەكانی نییەت پاكییە.

٢. دڵسۆزی و نییەت پاكی گەورەترین هۆكارە بۆ گیرابوون و وەرگیرانی كردەوەكان ئەگەر شوێن كەوتنی پێغەمبەری (ﷺ) لە گەڵدا بێت.

٣. بە دەست هێنانی خۆشەویستی خوای پەروەردگار و پاشان خۆشەویستی فریشتەكان، وە بڵاو بوونەوەی ناوت بە چاكە هەمووی لە بەرووبوومی نییەت پاكییە (الإخلاص).

٤. نییەت پاكی بنچینەو بنەماو ناوەڕۆكی هەموو كردەوەیەكە.

٥. لەبەروو بوومی نییەت پاكی ئەوەیە: پاداشتی زۆرو گەورەت بۆ دەنوسرێت لە سەر كردەوەو پاڕانەوەی كەم.

٦. كەسی نییەت پاك و دڵسۆز خێرو پاداشتی بۆ دەنوسرێت لەسەر كردەوە حەڵاڵ و دونیاییەكان ئەگەر لە ئەنجامدانیاندا مەبەستی خوای پەروەردگار بێت.

٧. كەسی نییەت پاك و دڵسۆز خێرو پاداشتی بۆ دەنوسرێت لەسەر ئەو كردەوانەی كە نییەتی باش و ڕاستی هەبووە بیكات، ئەگەر نەشی كات (بە هۆی ڕێگرێكەوە).

٨. ئەگەر بەندەیەكی موسڵمان خەوی لێكەوت یان بیری چوو كردەوەیەكی چاكە بكات، ئەوە خێرو پاداشتی ئەو كردەوەیەی بۆ دەنوسرێت كە كاتی خۆی كردویەتی.

٩. ئەگەر بەندەیەكی موسڵمان نەخۆش كەوت یان گەشتێكی كرد، ئەوە بە هۆی دڵسۆزی و نییەت پاكیەكەیەوە خێرو پاداشتی هەموو ئەو كردەوە چاكانەی بۆ دەنوسرێت كە لە كاتی لەش ساغی و لەماڵی خۆی یان شوێنی خۆیدا بووە كردوویەتی.

١٠.خوای پەروەردگار ئەم ئوممەتە بە هۆی دڵسۆزی و نییەت پاكیەوە سەردەخات.

١١. دڵسۆزی و نییەت پاکی هۆکارە بۆ ڕزگار بوون لە سزای دواڕۆژ.

١٢. لاچوون و نەمانی تەنگ و چەڵەمەی دونیاو دواڕۆژ هەمووی لەبەروو بوومی دڵسۆزی و نییەت پاکییە بۆ خوای پەروەردگار.

١٣. بەرزی پلەو پایە لە دواڕۆژدا بە هۆی دڵسۆزی و نییەت پاکیەوە بە دەست دێت.

١٤. بوونی نییەت پاکی ڕزگار بوونی تێدایە لە گومڕایی و سەرلێشێواوی.

١٥. دڵسۆزی و نییەت پاکی هۆکارە بۆ زیاتر هیدایەت و ڕێنمونی.

١٦. بڵاو بوونەوەی ناوی موسڵمانێك لە ناو موسڵمانان و خەڵکیدا بە باشە و چاکە هەمووی لە بەرووبوومی دڵسۆزی و نییەت پاکییە.

١٧. دڵ ئارامی و هەست کردن بە بەختەوەری بە هۆی نییەت پاکیەوەیە.

١٨. جوان بوون و ڕازانەوەی ئیمان لە دڵی کەسی دڵسۆزو نییەت پاك بۆ خوای پەروەردگار.

١٩. بەدەست هێنانی هاوەڵایەتی کردنی کەسانی دڵسۆز و نییەت پاك.

٢٠.بەدەست هێنانی عاقیبەت خێری.

٢١. وەڵامدانەوە و گیرابوونی پاڕانەوە.

٢٢. بە دەست هێنانی نازو نیعمەت و موژدەی دڵخۆش کەر لە ناو گۆڕدا.

٢٣. چوونە ناو بە هەشت و ڕزگار بوون لە ئاگری دۆزەخ، هەموو ئەم بەرووبوومە چاك و بەسودانە بە هۆی ئیخلاصەوە بە دەست دێت.

هەموو ئەم بەروبوومە چاك و بەسودانە بەڵگەیان لە قورئانی پیرۆز و سوننەتدا زۆرە[23].

داواکارم لە خوای پەروەردگار بۆ خۆم و سەرجەم موسڵمانان دڵسۆزی و نیازپاکیمان پێ ببەخشێت لە هەموو ووتەو کردەوەیەکدا.

---

[23] **بڕوانە**: فتح المجيد ص٤٤٢، وتيسير العزيز الحميد ص٥٣٤.

بەشی دووەم: تاریكییەكانی ویستی دونیا بەكاری دوا ڕۆژ

باسی یەكەم: ترسناكی ویستی بەدەست هێنانی دونیا بە كردنی كاری چاكەی دوارۆژ:

یەكێك لە كارە زۆر ترسناكەكان ئەوەیە: كاتێك موسڵمانێك كارێكی چاكە دەكات، مەبەستی بەدەست هێنانی دونیا بێت، ئەم كارە شیركەو پێچەوانەی خوا بە تەنها پەرستییە كە پێویستە موسڵمان هەیبێت، وە كردەوە چاكەكان هەڵدەوەشێنێتەوە، ئەم كارە گەورەترە (لە ڕووی تاوان و خراپەوە) لە ڕیا كردن، لەبەر ئەوەی كەسی دونیا ویست ویستی دونیا زاڵ بووە بەسەر زۆربەی كردەوەكانیدا، بەڵام ڕیا جاری وا هەیە ڕوو بە ڕووی موسڵمان دەبێتەوە لە هەندێك لە كردەوەكانی نەك هەمووی، وە مەرج نییە ئەو ڕیایە بەردەوام بێت، بۆیە موسڵمان دەبێت خۆی بپارێزێت لە هەردووكیان (ویستی دونیا بەكاری دوا ڕۆژ و ڕیا كردن).

جیاوازی نێوان ڕیا و ویستی دونیا بەكاری دوا ڕۆژ ئەوەیە: لە نێوانیاندا گشتی و تایبەتمەندی تێدایە، لەوەدا كۆ دەبنەوە كاتێك موسڵمان كارێكی چاكە دەكات جوانی دەكات و دەیڕازێنێتەوە لەبەر چاوی خەڵكی، بۆ ئەوەی خەڵكی ببینن و بە گەورەی بزانن و باسی بكەن بە چاكە، ئەم كارە ڕیایە وە دونیا ویستییە، لەبەر ئەوەی خۆی دەردەخات لەبەر چاوی خەڵكی، وە داوای ڕێزو پیاهەڵدان و ستایش دەكات لە خەڵكی.

بەڵام كار كردن بۆ بەدەست هێنانی دونیا ئەوەیە: كاتێك موسڵمانێك (كەسێك) كارێكی چاكە دەكات مەبەستی پێی خۆدەرخستن و ڕیا نییە، بەڵكو مەبەستی پێی بەدەست هێنانی دونیایە، بۆ نمونە: كەسێك حەج بۆ كەسێكی تر دەكات (بَدَل الحَج)

تەنها مەبەستی بەدەست هێنانی پارەو ماڵە، یان کەسێك جیهاد دەکات بە نییەتی دەست کەوتنی ماڵ و غەنیمەت، یان جگە لەم کارانە.

موسڵمانی خۆشەویست لێرەدا ئەوەت بۆ دەردەکەوێت کە: کەسی ڕیاباز ئەو کەسەیە کردەوەی چاکە دەکات بۆ بەدەست هێنانی ڕێزو پیاهەڵدان و ستایشی خەڵکی، بەڵام کار کردن بۆ بەدەست هێنانی دونیا ئەوەیە: موسڵمانێك (کەسێك) کارێکی چاکە دەکات مەبەستی پێی بەدەست هێنانی دونیایە، لە کاتێکدا هەردوو لایان خەسارە و مەندن، پەنا دەگرین بە خوای پەروەردگار لە هەموو هۆکارێك کە دەبێتە مایەی تورە بوون و سزای بە ئێشی[٢٤].

بۆیە چەندین دەقی پیرۆز هاتووە لەسەر ئەوەی کە کەسانی تەنها دونیا ویست و ڕیاباز زەرەرمەندن لە دونیاو دوارۆژدا، هەروەك خوای پەروەردگار فەرموویەتی: ﴿مَن كَانَ يُرِيدُ ٱلۡحَيَوٰةَ ٱلدُّنۡيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيۡهِمۡ أَعۡمَٰلَهُمۡ فِيهَا وَهُمۡ فِيهَا لَا يُبۡخَسُونَ ﴿١٥﴾ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ لَيۡسَ لَهُمۡ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ إِلَّا ٱلنَّارُۖ وَحَبِطَ مَا صَنَعُواْ فِيهَا وَبَٰطِلٞ مَّا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ﴿١٦﴾﴾ (هـود: ١٥-١٦).

واتە: هەرکەسێك لە ژیانی دونیادا تەنها مەبەست و هەوڵ و کۆششی دونیاو جوانیەکانی بێت، ئەوە ئێمە لەدونیادا ئاوات و مەبەستەکانی ئەدەینێ "بە ئەندازەی ویستی خۆمان کە بڕیارمان لەسەر داوە نەك بەمەبەست وهەڵپەو هەموو ئاواتەکانی

---

[٢٤] أبو داود، كتاب العلم، باب: في طلب العلم لغير الله، ٣/٣٢٣، برقم ٣٦٦٤، وابن ماجه، في المقدمة، باب الانتفاع بالعلم، ١/٩٣، برقم ٢٥٢، وصححه الألباني في صحيح سنن ابن ماجه، ١/٤٨.

خۆیان" وە لە دونیادا بەرهەمی ڕەنجی خۆیان وەرئەگرن، وەلە دوارۆژدا هیچ پاداشتی چاكەیان نادرێتەوە، وەهیچ خۆشی و ئیسراحەتیان بۆ نییە تەنها ئاگری دۆزەخ نەبێت، وە ئەو كردەوانەی لە دونیادا ئەیان كرد هەمووی پوچەڵە و وەرنەگیراوە لای خوای پەروەردگار، چونكە بۆ خوای پەروەردگاریان نەكردوەو مەبەستیان ڕازی بوونی ئەو نەبووە.

وە هەروەها فەرموویەتی: ﴿ مَّن كَانَ يُرِيدُ ٱلۡعَاجِلَةَ عَجَّلۡنَا لَهُۥ فِيهَا مَا نَشَآءُ لِمَن نُّرِيدُ ثُمَّ جَعَلۡنَا لَهُۥ جَهَنَّمَ يَصۡلَىٰهَا مَذۡمُومٗا مَّدۡحُورٗا ١٨ ﴾ (الإسراء: ١٨).

واتە: هەر كەسێك مەبەستی تەنها دونیا بێت (لە كاتێكدا زۆر زوو بەسەر دەچێت) ئەوە ئێمە (بە ئارەزووی كەس ناكەین) بەڵكو هەرچییەكمان بوێت و بە ویستی خۆمان و بە هەر كەسێك كە ویستمان لێبێت دەیبەخشین، پاشان لەدوارۆژدا ئەو جۆرە كەسانە (دونیا ویستان) دەخەینە ناو ئاگری دۆزەخەوە، بەسەر زەنشت كراوی ڕاونراوییەوە (بەردەوام فریشتەكان ئێش دەكەن بە لاشەو دڵیانداو نایەڵن پشوو بدەن).

وە هەروەها فەرموویەتی: ﴿ مَن كَانَ يُرِيدُ حَرۡثَ ٱلۡأٓخِرَةِ نَزِدۡ لَهُۥ فِي حَرۡثِهِۦۖ وَمَن كَانَ يُرِيدُ حَرۡثَ ٱلدُّنۡيَا نُؤۡتِهِۦ مِنۡهَا وَمَا لَهُۥ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ مِن نَّصِيبٍ ٢٠ ﴾ (الشورى: ٢٠) واتە: هەر كەسێك بەرهەم و خێرو پاداشتی دوارۆژی دەوێت و لە دونیادا كاری چاكەی بۆ دەكات، ئەوە ئێمە هەوڵ و كۆششەكەی بە زیادەوە پێدەبەخشن، وە هەر كەسێك كە تەنها ویستی دونیایەو دونیای دەوێت، ئەوە ئێمە هەندێك لە دونیای پێدەبەخشین، بەڵام لە دوارۆژدا هیچ بەشێكی نییە (لە نازو نیعمەت و خۆشیەكانی بەهەشت).

وە هــەروەها فەرموویــەتی: ﴿فَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ رَبَّنَآ ءَاتِنَا فِى ٱلدُّنْيَا وَمَا لَهُۥ فِى ٱلْءَاخِرَةِ مِنْ خَلَـٰقٍ ﴿٢٠٠﴾﴾ (البقرة: ٢٠٠).

واتە: هەندێك لە خەڵكی هەیە كە دەڵێت: ئەی پەروەردگار هەرچیمان پێدەبەخشیت لە دونیادا پێمان ببەخشە (تەنها داوای دونیا دەكەن و دونیا ویستن)، بێگومان ئەو جۆرە كەسانە لە دواڕۆژدا هیچ بەشێكیان نییە.

وە پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەفەرموێت: ﴿مَن تَعَلَّمَ عِلمًا مِمَّا يُبتَغى بِهِ وَجه اللهِ عَزَّ وَجَلّ لا يَتَعَلَّمُهُ إلاّ لِيُصِيبَ بِهِ عَرَضَاً مِنَ الدُّنيا لَم يَجِد عَرفَ الجَنَّة يَومَ القيامَةِ" يَعني: رِيحَها"﴾[٢٥]

واتە: هەر كەسێك عیلم و زانیاریەك فێر ببێت (لەو زانیاریانەی كە فێربوونی تەنها دەبێت بۆ ڕازی بوونی خوای پەروەردگار بێت، زانستی شەرعی) هەوڵ نادات فێری ببێت تەنها بۆ ئەوەی هەندێك لە دونیای دەست بكەوێت، ئەو كەسەی كە ئەوە حاڵێتی بە هیچ شێوەك بۆنی بەهەشت ناكات لە دواڕۆژدا (ناچێتە بەهەشتەوە).

وە هاوەڵی بەڕێزی پێغەمبەر (ﷺ) جابری كوڕی عبدالله (رضي الله عنه) فەرمودەیەكمان لە پێغەمبەرەوە (ﷺ) بۆ دەگێڕێتەوە كە فەرموویەتی: ﴿لا تَعَلَّمُوا العِلمَ لِتُباهُوا بِهِ العُلَماءَ، وَلا لِتُماروا بِهِ السُّفَهاءَ، وَلا لِتَخَيَّروا بِهِ المجالِسَ، فَمَن فَعَلَ ذلك فَالنّارَ النّارَ﴾[٢٦].

---

[٢٥] ابن ماجه ٩٣/١، في المقدمة، باب الانتفاع بالعلم والعمل به، ٩٣/١، برقم ٢٥٤، وصححه الألباني في صحيح سنن ابن ماجه، ٤٨/١، وصحيح الترغيب للألباني ٤٦/١، وفي الموضعين أحاديث أخرى.

[٢٦] الدرامي ٧٠/١ موقوفًا، وابن ماجه عن أبي هريرة، في المقدمة، باب الانتفاع بالعلم والعمل به، ٩٦/١، برقم ٢٦٠، وحسنه الألباني في صحيح ابن ماجه ٤٨/١، وصحيح الترغيب والترهيب ٤٨/١.

واتە: هەوڵ مەدەن فێری عیلم و زانیاری (شەرعی ببن) بۆ خۆ ڕادان و شانازی کردن بەسەر زاناياندا، وە بۆ دەمە دەمێ و موناقەشە کردن لە گەڵ کەسانی نەفام و نەزاندا تا گومانیان بۆ دروست بکەن، وە هەوڵ مەدەن فێری عیلم و زانیاری بن بۆ هەڵبژاردنی دانیشتگاکان (بۆ ئەوەی بەردەوام لەسەرووی خەڵکەوە بیت یان زیاتر ڕێز لێگیراو بیت لە دانیشتگاکاندا)، هەر کەسێك ئەو کارە بکات (عیلم و زانیاری شەرعی فێر بێت بە مەبەستی یەکێك لەو سێ کارە) ئەوە بێگومان ئاگری بۆ هەیە، ئاگری بۆ هەیە.

وە هاوەڵی بەڕێزی پێغەمبەر (ﷺ) عبدالله کوڕی مسعود (رضي الله عنه) دەفەرموێت: پێغەمبەر (ﷺ)فەرموویەتی: ﴿لا تعَلَّمُوا العِلمَ لِثَلاثٍ: لِتُمارُوا بِهِ السُّفَهاءَ، وتجادلوا بِهِ العُلَماءَ، وَلِتُصرِفُوا بِهِ وُجُوهَ النّاسِ إلَيكُم، وَابتَغُوا بِقَولِكُم ما عِندَ اللهِ؛ فإنَّهُ يَدومُ وَيَبقى وَيَنفذ ما سِواهُ﴾[٢٧].

واتە: عیلم و زانیاری شەرعی فێر مەبن بۆ دەمە دەمێ و موناقەشە کردن لە گەڵ کەسانی نەفام و نەزاندا تا گومانیان بۆ دروست بکەن، یان بۆ مشت ومڕ کردن لە گەڵ زاناياندا، یان بۆ ئەوەی سەرنج و ڕووی خەڵکی بۆ لای خۆتان ڕابکێشن، بەڵکو ئەو قسەو وتانەی کە دەیڵێن با تەنها بۆ ڕازی بوونی خوای پەروەردگار بێت، چونکە تەنها ئەوە بەردەوامەو دەمێنێتەوە، وە جگە لەوە هەمووی بەسەر چوو و براوەیە.

بۆیە خوای پەروەردگار وەعدی ژیان خۆشی و بەختەوەری داوە بەو کەسەی کە تەنها لەبەر ڕازی بوونی خوای پەروەردگار کردەوەی چاکە دەکات، هەروەك هاوەڵی

---

[٢٧] الترمذي، كتاب صفة القيامة، بابٌ: حدثنا قتيبة، ٤/٦٤٢، برقم ٢٤٦٥، وابن ماجه بنحوه من حديث زيد بن ثابت رضي الله عنه، كتاب الزهد، ٢/١٣٧٥، برقم ٤١٠٥، وصححه الألباني في صحيح الجامع ٥/٣٥١، والأحاديث الصحيحة ٩٥٠.

بەڕێزی پێغەمبەر (ﷺ) أنسی کوڕی مالك (رضي الله عنه) فەرمودەیەکمان لەپێغەمبەرەوە (ﷺ) بۆ دەگێڕێتەوە کە فەرموویەتی: ﴿مَن كانَتِ الآخِرَةُ همَّهُ جَعَلَ اللهُ غِناهُ في قَلبِهِ وَجَمَعَ لَهُ شَملَهُ، وَأَتَتهُ الدُّنيا وَهِي راغِمَة، وَمَن كانَتِ الدُّنيا هَمَّهُ جَعَلَ اللهُ فَقرَهُ بَينَ عَينَيهِ، وَفَرَّقَ عَلَيهِ شَملَهُ، وَلَم يَأتِهِ مِنَ الدُّنيا إلا ما قُدِّرَ لَهُ﴾[٢٨].

واتە: هەر کەسێك خەم و پەژارەو مەبەستی بە دەست هێنانی سەرفرازی و ڕزگاری دواڕۆژ بێت، ئەوە خوای پەروەردگار دەوڵەمەندی دەخاتە دڵییەوە، وە کارو بارەکانی بۆ ڕێك و پێك دەکات، وە دونیا دێت بۆی لە کاتێکدا زۆر هەوڵی بۆ نەداوەو وازی لێ هێناوە، وە هەر کەسێك خەم و پەژارەو مەبەستی تەنها بە دەست هێنانی دونیا بێت، ئەوە خوای پەروەردگار هەژاری و نەبوونی دەخاتە نێوان چاویەوە، وە کارو بارەکانی لەسەر گران و پەرش و بڵاوو ناڕێك دەکات، وە دونیا نایات بۆی تەنها ئەوەندە نەبێت کە بۆی بڕاوەتەوەو دیاری کراوە بۆی.

---

[٢٨] أخرجه ابن ماجه، كتاب الزهد، باب: الرياء والسمعة، ١٤٠٦/٢، برقم ٤٢٠٤، وحسنه الألباني في صحيح سنن ابن ماجه ٤١٠/٢.

باسی دووەم: جۆری ئەو کارانەی کە بۆ بەدەست هێنانی دونیا دەکرێت

کردەوە کردن بۆ بەدەست هێنانی دونیا چەند جۆرێکی جیاوازی هەیە، زانای پایە بەرز محمدی کوڕی عبدالوهاب (ڕەحمەتی خوای لێبێت) باسی ئەوەی کردووە ئەوەی لە ووتەی زانایان هاتووە سەبارەت بە کردەوە کردن بۆ بەدەست هێنانی دونیا، چوار جۆری هەیە:

جۆری یەکەم: ئەو کردەوە چاکانەی کە زۆربەی موسڵمانان دەیکەن بۆ ڕەزامەندی خوای پەروەردگار: لە زەکات و نوێژو خێرو چاکەکردن لە گەڵ خەڵکیدا و گێڕانەوەی مافەکانیان ئەگەر لای بوو، وە هاوشێوەی ئەو کردەوانە کە موسڵمان دەیان کات، یان لەبەر خاتری خوای پەروەردگار واز لە خراپەیەك دێنێت، بەڵام بە ئومێدی پاداشتی دوارۆژ نایان کات، بەڵکو بۆ ئەوەی کە خوای پەروەردگار خۆی و ماڵ و سەروەتەکەی بپارێزێت، یان کەس و کارەکەی بپارێزێت، یان بۆ ئەوەی خوای پەروەردگار بەردەوام نازو نیعمەتی بەسەردا بڕێژێت، هیچ مەبەستی بە دەست هێنانی بەهەشت نییە، یان هیچ مەبەستی ڕاکردن و ترسان لە دۆزەخ نییە، بۆیە ئەم جۆرە کەسە پاداشتی کردەوەکەی لە دونیادا دراوەتەوە بەڵام لە دوارۆژدا هیچ بەشێکی نییە لە نازو نیعمەت و خۆشیەکانی بەهەشت، ئەمە لە هاوەڵی بەڕێزی پێغەمبەر (ﷺ) إبن عباس (رضي الله عنهما) گێڕدراوەتەوە.

جۆری دووەم: ئەم جۆرە زۆر گەورەترو ترسناکترە لە جۆری یەکەم، ئەویش ئەوەیە کەسێك کردەوەیەکی چاك دەکات، بەڵام مەبەست و نییەتی بۆ ئەوەیە تا خەڵکی

بیبینن و بە باشە باسی بکەن، نەك مەبەستی بە دەست هێنانی سەرفرازی دواڕۆژ بێت، ئەم جۆرە لە زانای پایە بەرز مجاهد (ڕەحمەتی خوای لێبێت) گێڕدراوەتەوە.

جۆری سێ یەم: بەندەیەك کردەوەی چاکە دەکات مەبەستی پێی ماڵ و سامانە، بۆ نموونە: کەسێك حەج لە جیاتی کەسێکی تر دەکات (بدل الحج) تەنها مەبەستی بەدەست هێنانی پارەو ماڵە نەك ڕازی بوونی خوای پەروەردگار و بە دەست هێنانی سەرفرازی دواڕۆژ، یان کەسێك کۆچ دەکات بۆلای موسڵمانان بۆ دەست کەوتنی ماڵی دونیا، یان کەسێك جیهاد دەکات بە نییەتی دەست کەوتنی ماڵ و غەنیمەت، یان فێری عیلم و زانیاری دەبێت تەنها بۆ بەدەست هێنانی شەهادەو پلەو پایە بە هیچ شێوەیەك لە بە دەست هێنانی ئەو شەهادەیەدا نییەتی ڕازی بوونی خوای پەروەردگار نییە، یان کەسێك فێری قورئانی پیرۆز ببێت یان بەردەوام بێت لەسەر نوێژی جەماعەت لەبەر ئەوەی کارمەندێکی مزگەوتە، یان جگە لە م کارە خێرانە کە لە کاتی ئەنجامدانیاندا هیچ مەبەستی ڕازی بوونی خوای پەروەردگار نییە.

جۆری چوارەم: بەندەیەك کاری چاکە دەکات بە گوێڕایەڵی کردنی خوای پەروەردگار، وە دڵسۆزی و نییەت پاکی تێدایە بۆ خوای پەروەردگار "ئەو خوایەی کە هیچ هاوەڵ و شەریکی نییە" بەڵام لەسەر کارێکە ئەو کارە کوفری گەورەیەو لە ئیسلام پێی دەردەچێت، وەکو کەسێك یەکێك لە کارە هەڵوەشێنەرەوەکانی ئیسلام دەکات، چەندێ کاری چاکە دەکات هەمووی هەڵدەوەشێنێتەوە، ئەمە لە هاوەڵی بەڕێزی پێغەمبەر (ﷺ) أنسی کوڕمالك (رضي الله عنه) و جگە لەویشەوە گێڕدراوەتەوە.

باسی سێ یەم: ترسناکی و شوێنەوارە خراپەکانی ڕیا

ڕیاکردن ترستناکیەکەی یەکجار زۆرو گەورەی هەیە لەسەر تاك و کۆمەڵ و ئوممەت بەگشتی، لە بەر ئەوەی کردەوە چاکەکان هەڵدەوەشێنێتەوە "پەنا دەگرین بە خوای پەروەردگار" ترسناکی زۆر گەورەی ڕیا لەم چەند خاڵەی لای خوارەوەدایە:

١. ڕیا زۆر ترسناکترە لەسەر موسڵمانان لە فیتنەو ئاشوبی مەسیحی دەججال، هەروەك پێغەمبەر (ﷺ) فەرموویەتی: ﴿أَلاَ أُخْبِرُكُمْ بِمَا هُوَ أَخْوَفُ عَلَيْكُمْ عِنْدِى مِنَ الْمَسِيحِ الدَّجَّالِ، قُلْنَا: بَلَى، فَقَالَ: الشِّرْكُ الْخَفِيّ أَنْ يَقُومَ الرَّجُلُ يُصَلِّى فَيُزَيِّنُ صَلاَتَهُ لِمَا يَرَى مِنْ نَظَرِ رَجُلٍ﴾[٢٩]

واتە: ئایا هەواڵتان پێبدەم ئەی موسڵمانان بەو کارەی کە زۆر ترسناکترە لەسەر ئێوە بە لای منەوە لە فیتنەو ئاشوبی مەسیحی دەججال*؟ ووتمان بەڵێ: فەرمووی: ئەو کارە شیرکی شاراوە و نهێنی یە (ڕیا کردنە)، ئەویش ئەوەیە: کاتێك موسڵمانێك نوێژ دەکات، نوێژەکەی دەڕازێنێتەوە و جوانی دەکات کاتێك هەست دەکات کەسێك دەیبینێت و سەیری دەکات.

---

[٢٩] الترمذي، كتاب الزهد، بابٌ: حدثنا سويد، برقم ٢٣٧٦، ٤/٥٨٨، وأحمد ٣/٤٥٦، وصححه الألباني في صحيح سنن الترمذي ٢/٢٨٠.

*واتە: ڕیا ئەوەندە زۆروو شاراوەیە لە ناو ئوممەتی مندا، کات و شوێنی دیاری کراوی نییە، بۆیە لە فیتنەو ئاشوبی مەسیحی دەججال گەورەترە، چونکە دەرچونی دەججال کاتی دیاری کراوی هەیە و هەموو موسڵمانێك ناگرێتەوە، بەڵام ڕیا ئەوەندە شاراوەیەو کاتیشی بۆ نییە، وە ڕووبەڕووی زۆربەی هەرە زۆری موسڵمانان دەبێتەوە، بۆیە ترسناکترە لە فیتنەو ئاشوبی مەسیحی دەججال. بڕوانە: مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح: الملا على القاري.(15/262)

٢. ڕیا زۆر لە ناو بەرترە لە گورگێك کاتێك لە ڕانە مەڕێك ئەدات، پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: ﴿ما ذِئبانِ جائِعانِ أُرسِلا في غَنَمٍ بِأفسَدَ مِن حِرصِ المرءِ عَلى المالِ وَالشَّرَفِ لِدينِه﴾[٣٠]

واتە: دوو گورگی زۆر برسی وازیان لێبهێنرێت تا هەڵبکوتنە سەر ڕانە مەڕێك ترسناکترو خراپتر نین لە کەسێك کە زۆر سوورە لەسەر کۆکردنەوەی ماڵی دونیا (ئەگەر بە حەرامیش بێت)، وە کەسێك ناوو باسی خۆی دەربکات بە هۆی دینەوە (دین بکاتە هۆکارێك بۆ دەرکەوتن و بەرز کردنەوەی خۆی، واتە: سوور بوونی کەسێك بۆ بە دەست هێنانی ئەم دوو کارە زۆر خراپترو تێکدەرترە لەو دوو گورگە برسییە کاتێك هەڵدەکوتنە سەر ڕانە مەڕێك).

موسڵمانی خۆشەویست ئەمە نمونەیەکە پێغەمبەر (ﷺ) هێناویێتیەوە ئەوەی تیا ڕوون کردۆتەوە: دین نامێنێت و خراپ دەبێت بە سوور بوونی موسڵمانێك لەسەر کۆکردنەوەی ماڵی دونیا، لەبەر ئەوەی ڕێگری لێ دەکات لە پەرستنی خوای پەروەردگار، دین نامێنێت و خراپ دەبێت بە سوور بوونی موسڵمانێك لەسەر دەرکردنی ناوو باسی خۆی بە هۆی دینەوە، واتە: لە دینداری و عیبادەت کردندا مەبەستی ڕیا و ناو دەرکردنە.

٣. ترسناکی ڕیا زۆر گەورەیە لەسەر کردەوە چاکەکان، لەبەر ئەوەی ڕیا بەرەکەتی کردەوە چاکەکان ناهێڵێت و بەتاڵی دەکاتەوە "پەنا بە خوای پەروەردگار" خوای پەروەردگار دەفەرموێت: ﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تُبۡطِلُواْ صَدَقَٰتِكُم بِٱلۡمَنِّ وَٱلۡأَذَىٰ

[٣٠] رواه مسلم، كتاب الزهد، باب: من أشرك في عمله غير الله ٤/٢٢٨٩، برقم ٢٩٨٥.

﴿ كَٱلَّذِي يُنفِقُ مَالَهُۥ رِئَآءَ ٱلنَّاسِ وَلَا يُؤۡمِنُ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِۖ فَمَثَلُهُۥ كَمَثَلِ صَفۡوَانٍ عَلَيۡهِ تُرَابٞ فَأَصَابَهُۥ وَابِلٞ فَتَرَكَهُۥ صَلۡدٗاۖ لَّا يَقۡدِرُونَ عَلَىٰ شَيۡءٖ مِّمَّا كَسَبُواْۗ وَٱللَّهُ لَا يَهۡدِي ٱلۡقَوۡمَ ٱلۡكَٰفِرِينَ ٢٦٤ ﴾ (البقرة: ٢٦٤).

واتە: ئەی ئیمانداران نەکەن خێرو پاداشتی چاکەکانتان پوچ و بەتاڵ بکەنەوە بە منەت کردن و ئازاردانی دڵی هەژاران، وەکو ئەو کەسەی کە ماڵ و سامانی خۆی ئەبەخشێت لەبەر چاوی خەڵکی بۆ خۆ دەرخستن و ڕیاکردن، باوەڕی تەواوی بە خوای پەروەردگار و ڕۆژی دوایی نییە، جا نمونەی ئەو کەسانە بە وێنەی بەردێکی ساف وایە کە خۆڵێکی بەسەرەوە بێت و بارانێکی بە لێزمەی بەسەردا ببارێت و هیچی بەسەرەوە نەهێڵێت و بەڕەق و تەقی بیهێڵێتەوە حەقیقەتی دەربکەوێت (ئینجا ئەو جۆرە ڕیابازو منەتبارانە) هیچ جۆرە شتێکیان دەست ناکەوێت لەوەی کە بەخشیویانە، بێگومان خوای پەروەردگار ڕێنمونی کەسانی بێباوەڕ و کافران ناکات (بە هۆی خراپەو تاوانی خۆیانەوە).

موسڵمانی خۆشەویست ئەوەیە شوێنەواری خراپی ڕیا کە بەرەکەت و پاداشتی کردەوە چاکەکان ناهێڵێت و بەتاڵی دەکاتەوە، لە کاتێکدا خاوەنەکەی هیچ تواناو دەسەڵات و پشتیوانی نییە و ناتوانی بیگێڕێتەوە (واتە: خێرو پاداشتی کردەوە چاکەکانی).

وەخوای پەروەردگار دەفەرمویت: ﴿ أَيَوَدُّ أَحَدُكُمۡ أَن تَكُونَ لَهُۥ جَنَّةٞ مِّن نَّخِيلٖ وَأَعۡنَابٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ لَهُۥ فِيهَا مِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ وَأَصَابَهُ ٱلۡكِبَرُ وَلَهُۥ ذُرِّيَّةٞ ضُعَفَآءُ فَأَصَابَهَآ

﴿إِعْصَارٌ فِيهِ نَارٌ فَٱحْتَرَقَتْ ۗ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ ٱلْأَيَٰتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ﴿٢٦٦﴾

﴾ (البقرة: ٢٦٦).

واتە: ئایا هیچ کەس لە ئێوە حەز دەکات باخێکی هەبێت پێك هاتبێت لە دار خورما و جۆرەها ڕەزە ترێ و چەند جۆگەو ڕوبارێك بەژێر درەختەکانیدا بڕوات بۆ خاوەنەکەی، لە کاتێکدا خاوەنەکەی تووشی پیری بوبێت و چەند نەوەو منداڵێکی لاوازی هەبێت، کەچی لەناکاو گەردەلولێك گڕوگەرمیەکی بەهێزی تێدا بێت هەڵکو تێتە سەری و یەکسەر بیسوتێنێت؟! (بەڕاستی ئەمە زۆر جێی داخ و نیگەرانییە، چونکە نە خۆی لەبەر پیری، نە منداڵی لەبەر بێهێزی ناتوانن باخەکە ئاوەدان بکەنەوە)، ئا بەو شێوەیە خوای پەروەردگار ئایەت و بەڵگەو نیشانەی خۆی دەخاتە پێش چاوتان و ڕوونی دەکاتەوە بۆ ئەوەی تێبفکرن و بیربکەنەوە (خۆتان مایە پوچ و ڕەنج بە خەسار نەکەن، کردەوەکانتان بە ڕیاکردن بە تاڵ مەکەنەوە).

موسڵمانی خۆشەویست ئاگاداربە و باش بزانە کە کردەوە چاکەکان لە بنەڕەتدا، وەکو باخێکی زۆر گەورە وایە کە پڕ بێت لە دارو درەخت و میوەی جوان و بەتام، ئایا کەس حەز دەکات ئەو بەرو بووم و باخە زۆر گەورە و پڕ لە دارو درەخت و میوە جوان و بەتامەی هەبێت، پاشان ڕیا لێی بدات و بیبات و پوچەڵی بکاتەوە، لە کاتێکدا ئەوپەڕی پێویستی پێیەتی.

وە پێغەمبەر (ﷺ) فەرمودەیەکی قودسیمان لە خوای پەروەردگارەوە بۆ دەگێڕێتەوە، کە خوای پەروەردگار فەرموویەتی: ﴿أنا أغنى الشُّرَكاءِ عَنِ الشِّرك، مَن عَمِلَ عَمَلاً أشرَكَ مَعِي فِيهِ غَيري تَرَكْتُهُ وَشِركَهُ﴾[٣١].

واتە: من (خوای پەروەردگار) لە هەموو خاوەن شەریك و هاوەڵداران دەوڵەمەن ترم (واتە: من دەوڵەمەندم و پێویستم بە شەریك و هاوەڵ نییە) بۆیە هەرکەسێك کردەوەیەك بۆ من ئەنجام بدات و کەسێکی تری تیا شەریك بکات (ڕیا بکات) ئەوە واز لەو کردەوەیە دێنم بۆ ئەو کەسەی کە ئەنجامی داوە بۆی، واتە: کردەوەی ڕیاباز پوچ و بەتاڵە و هیچ پاداشتی تێدا نییە، بەڵکو تاوانباریشە)*، بۆیە هەر کەسێك کردەوەیەکی چاکە بکات و هاوەڵ بڕیار بدات بۆ من لەو کردەوەیەدا ئەوە واز لەو کردەوەیە دێنم بۆ ئەو کەسەی کە ئەنجامی داوە بۆی.

وە لە فەرمودەیەکی تردا پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: ﴿إذا جَمَعَ اللهُ الأوَّلِينَ وَالآخِرِينَ لِيَومِ القيامَةِ، لِيَومٍ لا رَيبَ فِيهِ نادى مُنادٍ: مَن كانَ أشرَكَ فِي عَمَلٍ عَمِلَهُ للهِ أحدًا فَلْيَطلُب ثَوابَهُ مِن عِندِ غَيرِ اللهِ، فإنَّ اللهَ أغنى الشُّرَكاءِ عَنِ الشِّرك﴾[٣٢].

---

[٣١] الترمذي، كتاب تفسير القرآن، بابٌ: ومن سورة الكهف، ٥/٣١٤، برقم ٣١٥٤، من حديث أبي سعد بن أبي فضالة الأنصاري ﵁، وابن ماجه، كتاب الزهد، باب الرياء والسمعة، ٢/١٤٠٦، برقم ٤٢٠٣، وحسنه الألباني في صحيح الترغيب والترهيب ١/١٨، وفي صحيح الترمذي ٣/٧٤.

* **بروانە:** شرح النووي على مسلم، باب: من أشرك في عمله غير الله، (٣٧٠/٩/٥٣٠٠).

[٣٢] رواه مسلم في صحيحه، كتاب الإمارة، باب من قاتل للرياء والسمعة استحق النار، ٣/١٥١٤، برقم ١٩٠٥.

واتە: كاتێك خوای پەروەردگار سەرەتاو كۆتایی دروست كراوەكانی زیندوو دەكاتەوە و كۆیان دەكاتەوە لە دواڕۆژدا "بۆ ڕۆژێك كە هیچ گومانی تێدا نییە دێت" بانگ كەرێك بانگ دەكات و دەفەرمووێت: هەركەسێك لە دونیادا كردەوەیەكی چاكەی بۆ خوای پەروەردگار كردبێت و شەریكی بۆ خوای پەروەردگار بڕیار دابێت بۆی (ڕیای كردبێت تێیدا) ئەوە با بچێت پاداشتی كردەوەكەی لای جگە لە خوای پەروەردگار وەربگرێت، خوای پەروەردگار لە هەموو خاوەن شەریك و هاوەڵداران دەوڵەمەند ترە (واتە: دەوڵەمەندە و پێویستی بە شەریك و هاوەڵ نییە).

٤. ڕیا كردن هۆكارە بۆ سزای دواڕۆژ، هەر بۆیە یەكەم كۆمەڵ لە موسڵمانان كە ئاگری دۆزەخیان پێ گەرم و داخ بكرێت: قورئان خوێنیك، تێكۆشەرێك، خێركەرێك بە ماڵەكەی بووە، ئەو كارە باشانەیان كردووە بۆ ئەوەی پێیان بوترێت: فلانەكەس قورئان خوێن بووە، فلانەكەس ئازا بووە، فلانەكەس بەخشندەو خێركەر بووە، كردەوەكانیان تەنها لەبەر خاتری خوای پەروەردگار نەبووە.

٥. ڕیاكردن هۆكارە بۆ ڕیسوایی و بچوكی و سووكی و ئابڕوچوون، پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرمویت: ﴿مَن سَمَّعَ سَمَّعَ اللَّهُ بِهِ، وَمَن يُرَائِي يُرَائِي اللَّهُ بِهِ﴾[٣٣].

واتە: هەر موسڵمانێك ڕیایی بكات لە كردەوەكانیدا، وە بیەوێت خەڵكی بیبیستن بۆ ئەوەی ڕێزی لێ بگرن و بە گەورەی بزانن و بڕوایان وابێت ئەو كەسە چاكەكارە، ئەوە لە ڕۆژی دواییدا خوای پەروەردگار عەیب و خراپەو نییەت خراپیەكەی ئاشكرا دەكات و

---

[٣٣] متفق عليه: البخاري، كتاب الرقاق، باب الرياء والسمعة، ٧/٢٤٢، برقم ٦٤٩٩. ومسلم، كتاب الزهد، باب من أشرك في عمله غير الله، ٤/٢٢٨٩، برقم ٢٩٨٦.

دەیگەیەنێت بە خەڵکی تا خراپییەکەی ئاشکرا بێت و بزانن کەسێکی نییەت خراپ بووە[٣٤].

٦. ڕیاکردن هۆکارە بۆ بێبەش بوون لە پاداشتی دواڕۆژ، پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: ﴿بَشِّر هذِهِ الأمَّة بِالسَّناءِ وَالدّينِ وَالرِّفعَةِ وَالتَّمكينِ في الأرضِ، فَمَن عَمِلَ مِنهُم عَمَلَ الآخِرَةِ لِلدُّنيا لَم يَكُن لَهُ في الآخِرَةِ مِن نَصيب﴾[٣٥].

واتە: مژدە بێت بۆ ئەم ئوممەتە بە سەرکەوتوویی و سەرفرازی و دین بەرزی و پلەو پایە بەرزی و دەسەڵات گرتنە دەست لەسەر زەویدا، بۆیە (ئاگاداربن) هەر موسڵمانێك کارێکی چاکە بکات بۆ بەدەست هێنانی بەرژەوەندی دونیا ئەوە بە هیچ شێوەیەك لە دواڕۆژدا بەشی نییە (لەنازو نیعمەتی خۆشی بەهەشت، پاداشتی کردەوە چاکەکانی نادرێتەوە چونکە بۆ خوای پەروەردگاری نەبووە).

٧. ڕیاکردن هۆکارە بۆ دۆڕان و ژێرکەوتنی ئەم ئوممەتە، پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرمووێت: ﴿إنَّما يَنصُرُ اللهُ هذه الأمَّةَ بِضَعيفِها بِدَعوَتِهِم وَصَلاتِهِم وَإخلاصِهِم﴾[٣٦].

واتە: ئاگاداربن و باش بزانن کە خوای پەروەردگار ئەم ئوممەتە سەردەخات (بەسەر دوژمنانیدا) بە بێدەسەڵات و هەژارەکان: بە پاڕانەوە و نوێژ و دڵسۆزی و نیازپاکیەکەیان بۆ خوای پەروەردگار.

---

[٣٤] **بڕوانە**: شرح مسلم للنووي (١١٦/١٨).

[٣٥] رواه النسائي بلفظه، كتاب الجهاد، باب الاستنصار بالضعيف، ٤٥/٦، برقم ٣١٧٨، وأصله في صحيح البخاري، كتاب الجهاد والسير، باب من استعان بالضعفاء والصالحين في الحرب، ٢٩٦/٣، برقم ٢٨٩٦، وصححه الألباني في صحيح الترغيب ٦/١.

[٣٦] مسند أحمد ١٣٤/٥، والحاكم ٤١٨/٤، وصححه الألباني في صحيح الترغيب ١٥/١.

ئەم فەرمودەیە ئەوە ڕوون دەکاتەوە کە نییەت پاك بوون (لە کردەوە چاکەکاندا) بۆ خوای پەروەردگار هۆکارە بۆ سەرکەوتنی ئەم ئوممەتە بە سەر دوژمنانیدا، وە ڕیاکردن هۆکارە بۆ دۆڕان و ژێرکەوتنی ئەم ئوممەتە!.

٨. ڕیاکردن گومڕایی و سەرلێشێواوی زیاتر دەکات، خوای پەروەردگار دەربارەی دووڕووەکان دەفەرموێت: ﴿ يُخَٰدِعُونَ ٱللَّهَ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَمَا يَخۡدَعُونَ إِلَّآ أَنفُسَهُمۡ وَمَا يَشۡعُرُونَ ٩ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٞ فَزَادَهُمُ ٱللَّهُ مَرَضٗاۖ وَلَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمُۢ بِمَا كَانُواْ يَكۡذِبُونَ ١٠ ﴾ (البقرة: ٩-١٠)

واتە: ئەوان (دووڕووەکان) بە خەیاڵی خۆیان وا دەزانن خوای پەروەردگار و ئەو کەسانە دەخەڵەتێنن کە باوەڕداری ڕاستەقینەن!! کەچی ئەوان جگە لە خۆیان کەسیان پێ‌ناخەڵەتێت، بەڵام هەست ناکەن و بیرناکەنەوە، ئەوان لە دڵ و دەروونیاندا نەخۆشی بێ‌باوەڕی و حەسوودی و ڕق و کینەو ڕیا هەیە، خوای پەروەردگاریش (بە هۆی سەرخستنی حەق و ئیمانداران) ئەوەندەی تر دەردوو نەخۆشیان گرانتر دەکات و سزایەکی سەختیش (لە دونیا و دوارۆژدا) چاوەڕییانە بە هۆی درۆکردن و (ڕیا و دژایەتیان بۆ ئیسلام).

باسی چوارەم: جۆرو وردەکارییەکانی ڕیا

جۆرەکانی ڕیا زۆرن (خوا پەنامان بدات لێی)، ڕوون کردنەوەی جۆرەکانی بەم شێوەیەی لای خوارەوەیە:

یەکەم جۆری ڕیا ئەوەیە: بەندەیەك کاتێك کردەوەیەکی چاکە دەکات مەبەستی ڕازی بوونی خوا نییە، بەڵکو مەبەستی ئەوەیە و حەزدەکات خەڵکی بزانن ئەو کردەوە چاکەیەی کردووە، بە هیچ شێوەیەك نییەت پاکی تێدا نییە بۆ خوای پەروەردگار، ئەمە جۆرێکە لە دووڕوویی و نیشانەیەکە لە نیشانەکانی دووڕووە بێباوەڕەکان.

دووەم: نییەت و مەبەستی ئەو بەندە موسڵمانە بۆ خوای پەروەردگارە، بەڵام کاتێك هەست دەکات خەڵکی سەیری دەکەن و دەیبینن یەکسەر خۆی گورجوگۆڵ دەکات و عیبادەتەکەی دەڕازێنێتەوە، ئەم کارە شیرکی شاراوەو نهێنیە، هەر بۆیە پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: ﴿يا أيُّها النّاس إيّاكُم وَشِركَ السَّرائِرِ"، قالوا: يا رَسُولَ اللهِ: وَما شِرك السّرائِرِ؟ قال: "يَقومُ الرَّجُلُ فَيُصَلِّي فَيُزَيّن صَلاتَهُ جاهِدًا لِما يَرَى مِن نَظَرِ النّاسِ إلَيهِ فَذلكَ شِرك السَّرائِرِ﴾[٣٧].

واتە: ئەی موسڵمانان ئاگاداربن لە بڕیاردانی شیرکی شاراوەو نهێنی، هاوەڵان (خوایان لێ ڕازی بێت) ووتیان ئەی پێغەمبەر (ﷺ) شیرکی شاراوەو نهێنی چی یە؟ فەرمووی: موسڵمانێك هەڵدەستێت و نوێژ دەکات هەوڵ و کۆشش دەدات و نوێژەکەی جوان

---

[٣٧] أخرجه ابن خزيمة في صحيحه ٢/٦٧، برقم ٩٣٧، وأخرجه البيهقي في السنن، ٢٩١/٢، وحسنه الألباني في صحيح الترغيب والترهيب ٧/١.

دەكات كاتێك هەست دەكات وا خەڵكی سەیری دەكەن و تێیدەڕوانن، ئا ئەوەیە شیركی شاراوەو نهێنی.

سێیەم: بەندەیەكی موسڵمان دەست دەكات بە كردنی عیبادەتێك وە تەواوی دەكات هەر نییەتی بۆ خوای پەروەردگارە، بەڵام كاتێك دەزانرێت ئەو عیبادەتەی كردووە بە باشە باس دەكرێت دڵی پێی خۆش دەبێت، وە حەز دەكات خەڵكی بە باشە باسی بكەن و بە چاوی ڕێزەوە سەیری بكەن و بە گەورەی بزانن، وە بە هۆیەوە دونیای دەست بكەوێت (زیاتر ڕێزی لێبگرن و جیاوازتر سەیری بكەن لە كڕین و فرۆشتن و مامەڵەكانی تردا)، بۆیە ئەم دڵخۆش بوونە بە باش باس كردنی خەڵك و زیاتر حەز بوون بەڕێز لێگرتن و بەدەست هێنانی مەبەستی بەڵگەیە لەسەر ئەوەی ئەو كەسە شیركی شاراوەو نهێنی تێدایە (ڕیا).

چوارەم: ڕیاكردن بە لاشە: بۆ نمونە كەسێك بێ‌تاقەتی و ڕەنگ زەردی دەردەبڕێت بۆ ئەوەی پیشانی خەڵكی بدات كە عیبادەتی زۆرە و زۆر ترسی قیامەتی هەیە، وە جاری وا هەیە ئەو بەندەیە ڕیا كردن بە دەنگ نزم كردن و لێو ووشك بوون دەردەخات بۆ ئەوەی پیشانی خەڵكی بدات كە بە ڕۆژووە.

پێنجەم: ڕیا كردن لە ڕووی جل و بەرگەوە: وەكو كەسێك جلی كۆن و دڕاو لەبەر بكات بۆ ئەوەی پێی بڵێن بەڕاستی كەسێكی دونیا نەویستە، یان جاری وا هەیە دەبینێت جل و بەرگێك ئەگەر هەر كەسێك بیپۆشێت خەڵك دەڵێن: زاناو شارەزایە ئەم كەسەش ئەو جلە دەپۆشێت بۆ ئەوەی پێی بڵێن زاناو شارەزایە.

شەشەم: ڕیا كردن بە ووتە: ئەم جۆرە زیاتر كەسانی دیندارترو ئەو كەسانەی كە ڕێنمونی و ئامۆژگاری خەڵك دەكەن، یان شارەزا بوون و لەبەر كردنی شوێنەوارو بەسەرهات بۆ موناقەشەو دەمە دەمێ كردن و دەربڕینی عیلم و شارەزایی.

حەوتەم: ڕیا كردن بە كردەوە: وەكو ڕیا كردنی نوێژكەرێك بە درێژكردنەوەی ڕكوع و سوجدەو دەبڕینی خشوع، یان ڕیا كردن لە ڕۆژوو گرتن و حەج كردن و خێركردندا.

هەشتەم: ڕیا كردن بە هاوڕێیان و سەردان كەران: وەكو كەسێك داوا لە زاناو پیاوچاكان بكات تا سەردانی بكەن بۆ ئەوەی بوترێت فلاّنە كەس سەردانی ماڵی فلاّنە كەسی كرد (وەكو دەربڕینی ڕێزو گەورەییەك)، یان دەعوەتی خەڵك دەكات بۆ ئەوەی بوترێت: بە خوا فلاّنە كەس پیاو چاكە دیوتە چۆن كەسانی دیندار هاتوو چۆی دەكەن و سەردانی دەكەن؟

نۆیەم: شكاندنەوەی نەفسی خۆت لەناو خەڵكیدا، دەتەوێت لەناو خەڵكیدا وا خۆت پیشان بدەیت كە تۆ كەسێكی بێفیز و بێ ئارەزویت، بە هۆی ئەو خۆ شكاندنەوەیەتەوە دەتەوەێت خۆت بەرز بكەیتەوە و خەڵكی بە باشە و بێفیز باست بكەن كە ئەم كارە لە شاراوەترین جۆرەكانی ڕیایە.

دەیەم: لە وردترین و شاراوەترین جۆرەكانی ڕیا ئەوەیە: موسڵمانێك عیبادەت و كردەوەی چاكە تەنها بۆ ڕازی بوونی خوا دەكات، بە شێوەیەكی وا نایەوێت كەس پێی بزانێت، وە حەز ناكات ئەو عیبادەتەی ئاشكرا بێت و دەربكەوێت، بەلاّم لەگەڵ ئەوەدا كاتێك دەچێتە ناو خەڵكی:

❖ حەزدەكات خەڵكی ڕێزی لێبگرن و سەلامی لێبكەن.

❖ حەزدەكات خەڵكی بە گەورەی بزانن، وە كاتێك دەیبین بە گەرمی پێشوازی لێبكەن.

❖ حەزدەكات خەڵكی بە باشە و پیاوچاك ناوی بێنن (بۆ نموونە: حەزدەكات پێی بڵێن: مامۆستا فلان كەس، یان شێخ فلان كەس، یان كاك فلان كەس...هتد) چەند پیاوێكی باشە و بە كەڵكە بۆ خەڵك، وە كەسێكی كۆمەڵایەتیە، یان ئاوهاو ئاوهایە.

❖ حەزدەكات خەڵكی زوو كارەكانی بۆ جێبەجێبكەن (حەزدەكات لە هەموو جێیەك كاری بڕوات و دوا نەكەوێت، بە هۆی ئەو ناو و پیشەیەی كە هەیەتی).

❖ حەزدەكات خەڵكی لە كڕین و فرۆشتندا جیاواز لە كەسانی تر مامەڵەی لەگەڵدا بكەن.

بۆیە هەركاتێك بینیتی خەڵكی بەو شێوەیە مامەڵەی لەگەڵدا ناكەن دڵی تەنگ دەبێت، وەكو ئەوەی دەیەوێت ڕێزدار بێت و بەگەورە بزانرێت و مامەڵەی تایبەتی لەگەڵدا بكرێت بە هۆی ئەو عیبادەت و كردەوە چاكانەی كە بە نهێنی دەیان كات.

یانزەیەم: یەكێكی تر لە ڕیا زۆر ردوو شاراوەكان ئەوەیە: موسڵمانێك دڵسۆزی و نیازپپاكیەكەی بكاتە هۆكارێك بۆ بەدەست هێنانی ئەو مەبەستەی (كارەی) كە خۆی دەیەوێت، زانای پایە بەرز إبن تيمية (ڕەحمەتی خوای لێبێت) دەفەرموێت: ﴿گێردراوەتەوە كە ئیمامی أبو حامد الغزالِي (ڕەحمەتی خوای لێبێت) بۆی باس كراوە گوایە هەر كەسێك چل ڕۆژ دڵ و دەروون و نیازی خۆی پاك بكاتەوە بۆ خوای پەروەردگار ئەوە دانایی و لێزانی لە ناو دڵیەوە هەڵدەقوڵێت و دێتە سەر زمانی، ئیامی الغزالِي دەفەرموێت: منیش كە ئەوەم بیست چل ڕۆژ دڵ و دەروون و نیازی خۆم پاك كردەوە بۆ خوای

پەروەردگار، بەلاَم هیچم بەدی نەكرد لەوەی كە بەتەمای بووم، بۆیە ئەم مەسەلەیەم بۆ هەندێك لە دانایان و زانایان باس كرد، ئەوانیش پێیان ووتم: تۆ دڵ و دەروون و نییەتی خۆت پاك كردۆتەوە بۆ بە دەست هێنانی دانایی (مەبەستی خۆت)، نەك نییەتی خۆت پاك كردبێتەوە بۆ خوای پەروەردگار﴾[٣٨].

بۆیە موسڵمانی خۆشەویست جاری واهەیە بەندەیەكی موسڵمان مەبەستی لە نیازپاكیەكەی بەدەست هێنانی لەسەرخۆیی و داناییە، یان بۆ ئەوەی خەڵكی بە گەورەی بزانن و باسی بكەن بە باشە، یان جگە لەم مەبەستانە، ئەم شتانە بەدەست نایات بە نییەت پاك كردنەوە و ئیخلاص بۆ خوای پەروەردگار (دروست نییە دینداری و لە خوا ترسان بۆ ئەوە بە كار بهێنرێت)، بەڵكو بەدەست هێنانی ئەو شتانە پێویستە بە كار كردن بێت بۆیان.

[٣٨] بڕوانة: درء تعارض العقل والنقل لابن تيمية ٦/٦٦، ومنهاج القاصدين ص٢١٤-٢٢١، والإخلاص للعوايشة ص٢٤، والإخلاص والشرك الأصغر للدكتور عبد العزيز بن عبد اللطيف ص٩، والرياء لسليم الهلالي ص١٧.

باسی پێنجەم: بەشەکانی ڕیاو شوێنەواری خراپی لەسەر کردەوە چاکەکان

ریا (خوای پەروەردگار پەنامان بدات لێی) چەند بەشێکی هەیە، کە پێویستە لەسەر هەموو موسڵمانێك شارەزایان بێت، تا لێیان ڕابکات و خۆی لێیان بپارێزێت، ئەو بەشانە بەم شێوەیەی لای خوارەوەیە:

١. کردنی ئەو کردەوەیە یەکپارچە و بە گشتی بۆ ڕیایە، مەبەست بە کردنی تەنها ڕیاکردن و خۆدەرخستنە لەبەر چاوی خەڵکی، وەکو حاڵی دووڕووەکان، خوای پەروەردگار دەفەرموێت: ﴿وَإِذَا قَامُوٓاْ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ قَامُواْ كُسَالَىٰ يُرَآءُونَ ٱلنَّاسَ وَلَا يَذۡكُرُونَ ٱللَّهَ إِلَّا قَلِيلٗا ١٤٢﴾ (النساء: ١٤٢)

واتە: وە کاتێك هەڵدەستن بۆ نوێژ کردن (دووڕوووەکان) زۆر بەلەش گرانی و تەمبەڵی هەڵدەستن (لەبەر ئەوەی نیەتیان ڕازی بوونی خوای گەورە نییە تیایدا، وە باوەڕیان پێی نییە، وە لە ماناکەشی تێناگەن)، ئەو دووڕوانە ڕیایی لەبەر خەڵکی دەکەن (دڵسۆز و نییەت پاك نین)، وە یادو زیکری خوا ناکەن مەگەر زۆر بەکەمی نەبێت.

ئەم ڕیاکردنە بەو شێوەیە زۆر بەکەمی لە ئیماندارێك ڕوو دەدات لە نوێژی فەرزو ڕۆژوودا، بەڵام هەندێ جار لە زەکات و حەج و کردەوە ئاشکراکاندا ڕوو دەدات، گومان لەوەدا نییە ئەم کردەوەیە (ڕیایە) کردەوە چاکەکان هەڵدەوەشێنێتەوە، وە شایستەی سزاو توڕەیی خوای پەروەردگار دەبێت، (پەنا دەگرین بە خوای پەروەردگار).

٢. کردنی ئەو کردەوەیە لە بنەڕەتدا بۆ خوای پەروەردگارە بەڵام هەر لە بنچینەوە ڕیای تێکەڵ دەکات، ئەم جۆرەشیان بەڵگەکان لەسەر ئەوەن کە پوچەڵ و

بەتاڵ و هەڵوەشاوەیە.

٣. بنەڕەتی ئەو كردەوەیە بۆ خوای پەروەردگارە بەڵام لەناكاو لەناو عیبادەتەكەدا ڕیای تێدەكەوێت، لەم كاتەدا ئەو عیبادەتە لە دوو حاڵەت بەدەر نییە:

یەكەم: سەرەتای عیبادەتەكە پەیوەندی بە كۆتایی عیبادەتەكەوە نییە، لەم كاتەدا سەرەتای عیبادەتەكە دروست و وەرگیراوە (إن شآءَ الله) بەڵام كۆتاییەكەی بەتاڵ و وەرنەگیراوە، بۆ نموونە: كەسێك بیست دیناری پێیە دەیەوێت بیكات بە خێر، دە دیناریانی بەخشی تەنها بۆ ڕازی بوونی خوای پەروەردگار، پاشان دە دینارەكەی تری بەخشی بەڵام لە كاتی بەخشینیدا ڕیای تێكەڵ دەكات، بۆیە لەم كاتەدا خێری یەكەم (دە دیناری یەكەم) دروست و وەرگیراوە، بەڵام دە دینارەكەی تری بەتاڵ و وەرنەگیراوە چونكە ڕیای تێكەڵ كردووە.

دووەم: سەرەتای عیبادەتەكە پەیوەستەو پەیوەندی بە كۆتاییەكەیەوە هەیە، لەم كاتەدا موسڵمان لە دوو حاڵەت بەدەر نییە:

أ- ئەو ڕیایە بەسەریدا دێت بەڵام ئەم بەندە موسڵمانە دەیگێڕێتەوەو دڵ خۆش نابێت پێی، وە پشتی لێ هەڵدەكات و پێی ناخۆشە، بۆیە ئەمە زیانی پێناگەیەنێت بە بێ ڕاجیایی لە نێوان زانایاندا، هەروەك پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمویەتی: ﴿إِنَّ اللهَ تَجَاوَزَ لِأُمَّتِي ما حَدثت بِهِ أَنفُسُها ما لَمْ يَتَكَلَّمُوا أو يَعمَلوا﴾[٣٩].

واتە: خوای پەروەردگار دەبورێ و خۆش دەبێت لەو كارانەی كە بە دڵدا دێت ئەگەر نەیكەن بە قسە یان بە كردەوە.

---

[٣٩] مسلم، كتاب الإيمان، باب: تجاوز الله عن حديث النفس والخواطر بالقلب إذا لم تستقر، ١/١١٦، برقم ١٢٧.

ب- کاتێك ئەو بەندەیە دەستی کرد بە عیبادەت ڕیای تێکەڵ دەبێت و بەردەوامە لەگەڵیدا و دڵی ئارامە پێی و بەرەنگاری نابێتەوە، بەڵکو حەزی پێ دەکات، بۆیە هەموو عیبادەتەکەی (بۆ نموونە نوێژەکەی) بەتاڵ دەبێتەوە لەسەر بۆ چوونی ڕاستی زانایان، لەبەر ئەوەی عیبادەتەکە سەرەتاکەی پەیوەستە بە کۆتاییەکەی، بۆ نموونە: کەسێك دەست دەکات بە نوێژ کردن و نییەتی تەنها بۆ خوای پەروەردگارە، بەڵام لە ڕکاتی دووەمدا ڕیای تێکەڵ دەبێت بەردەوام دەبێت لەگەڵیدا تا ڕکاتی کۆتایی، هیچ بەرەنگاری نابێتەوەو ڕەتی ناکاتەوە، بۆیە ئەم نوێژە هەمووی بە تاڵ دەبێتەوە لەبەر ئەوەی سەرەتاو کۆتاییەکەی پەیوەستە بە یەکەوە.

٤. لە دوای تەواوبوونی عیبادەتەکە ڕیا دروست ببێت[٤٠]: ئەگەر بەندەیەکی موسڵمان کردەوەیەکی چاکەی کرد بە دڵسۆزی و نییەت پاکیەوە بۆ خوای پەروەردگار، پاشان خوای پەروەردگار باس و وەسفی چاکی خستە ناو دڵی موسڵمانانەوە، ئەم موسڵمانە دڵ خۆشە بە فەزڵ و ڕەحمەتی خوای پەروەردگار، ئەگەر موژدەی خۆشی پێ بدرێت هیچ زیانی پێ ناگات، هەر بۆیە پرسیار کرا لە پێغەمبەر (ﷺ) دەربارەی موسڵمانێك کردەوەی خێرو چاکە دەکات تەنها بۆ خوای پەروەردگار، پاشان خەڵکی باسی دەکەن بە چاکەو ستایشی دەکەن، پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: ﴿تلك عاجل بُشرَى المؤمن﴾[٤١].

واتە: ئەوە موژدەیەکی خۆشە پێشخراوە بۆ موسڵمان لە دونیادا (باس کردنی بە خێرو چاکە).

---

(٤٠) **بڕوانە**: فتاوى ابن عثيمين ٢/٣٠.

(٤١) مسلم، كتاب البر والصلة والآداب، ٤/٢٠٣٤، برقم ٢٦٤٢.

باسی شەشەم: هۆكارو پاڵنەرەكانی ڕیا كردن

بنەڕەتی ڕیا بریتیە لە حەزكردن بە پلەوپایەی بەرز، هەركەسێك خۆدەرخستن و حەزكردن بە پلەوپایە بەرزی زاڵ بێت بەسەر دڵیدا ئەوە بەردەوام مەبەستی تەنها چاودێری كردنی خەڵك دەبێت (هەوڵ دەدات ئەو كارانە بكات كە خەڵكی حەزیان لێیە) دڵی پەیوەستە پێیانەوە، ڕیایان لەبەر دەكات، بۆیە لە ووتەو كردەوەو هەڵس و كەوتیدا تەنها دەڕوانێتە ئەو كارانەی كە دەبێتە مایەی پلە بەرزی بۆی لەناو خەڵكیدا، بەڕاستی ئەم كارە بنەڕەتی هەموو نەخۆشی و بەڵایەكە، چونكە هەركەسێك حەزی بەو خۆدەرخستن و حەزكردن بە بەرزی و پلەوپایە بێت، ئەوە بێگومان تووشی ڕیا كردن دەبێت لە عیبادەتەكانیدا، وە تووشی چەندین كاری تاوان و حەرام دەبێت، ئەم كارو نییەتە زۆر ئاڵۆزو شاراوەیە هیچ كەس هەستی پێ ناكات تەنها زانایانی شارەزا بە خوای پەروەردگار و خۆشەویستانی.

بۆیە ئەگەر ئەم هۆكارو نەخۆشیە كوشندەیە شیبكەینەوە ئەوە دەگەڕێتەوە بۆ سێ بنەڕەت:

١. حەزكردن بە سوپاس و ستایشی خەڵكی.
٢. ڕاكردن لە گلەیی و سەرزەنشتی خەڵكی.
٣. بە تەما بوونی ئەو شتانەی كە لە ژێر دەستی خەڵكیدا هەیە[٤٢].

---

[٤٢] **بڕوانە:** مختصر منهاج القاصدين لابن قدامة ص٢٢١-٢٢٢.

ئەوەی بەڵگە بێت لەسەر ئەمە ئەو فەرمودەیەیە كە هاوەڵی بەڕێزی پێغەمبەر (ﷺ) أبو موسى الأشعري (ﷺ) دەیگێڕێتەوە و دەفەرموێت: ﴿جاءَ رَجلٌ إلى النَّبيِّ ﷺ فَقالَ: الرَّجلُ يُقاتِلُ شجاعَة، وَيُقاتِلُ حميَة، وَيُقاتِلُ رِياءً فَأيُّ ذلك في سبيلِ اللهِ؟ قال (ﷺ): مَن قاتَلَ لِتَكونَ كَلِمَةُ اللهِ هِيَ العُليا فَهُوَ في سَبيلِ اللهِ﴾[٤٣].

واتە: پیاوێك هات بۆلای پێغەمبەرو (ﷺ) ووتی: پیاوێك جیهاد بكات و تێبكۆشێت بۆ ئەوەی پێی بڵێن ئازایە، وە پیاوێك جیهاد بكات و تێبكۆشێت بە دەمارگیری، وە پیاوێك جیهاد بكات و تێبكۆشێت بۆ ڕیا و خۆدەرخستن، ئایا لەم سێ جۆرە كەسە كامیان جیهادو تێكۆشانەكەی لە ڕێی خوای پەروەردگار دایە؟ پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: هەر كەسێك (موسڵمانێك) جیهاد بكات و تێبكۆشێت بۆ ئەوەی ووتەی خوای پەروەردگار (دینی خوا) بەرزو بڵندو سەركەوتوو بێت بەڕاستی ئەو هەوڵ و جیهادو تێبكۆشانە لە ڕێی خوای پەروەردگار دایە.

ووتەكەی ئەو پیاوە كە ووتی: ﴿يقاتل شجاعة﴾ واتە: بۆ ئەوەی باسی غیرەت و ئازایەتی بكرێت و سوپاس و ستایش بكرێت.

وە: ﴿يقاتل حمية﴾: خۆی بە گەورە دەزانێت لەوەی كە لێی بەرنەوەو زاڵ بن بەسەریا، یان زەم و لۆمە بكرێت.

---

[٤٣] متفق عليه: البخاري، كتاب الجهاد والسير، باب من قاتل لتكون كلمة الله هي العليا، ٢٧٢/٣، برقم ٢٨١٠، ومسلم، كتاب الصلاة، باب من قاتل لتكون كلمة الله هي العليا فهو في سبيل الله، ١٥١٢/٣، برقم ١٩٠٤.

وە: ﴿ويقاتل رياءً﴾: بۆ ئەوەی شوێنی ببینرێت، ئا ئەمەیە حەز کردن بە پلەو پایە بەرزی لە ناو دڵی خەڵکیدا.

جاری واهەیە کەسێك حەز دەکات بە باشە باس بکرێت لە ترسی گلەیی و سەرزەنشتی خەڵکی، بۆ نموونە: کەسێکی ترسنۆك لە نێوان کۆمەڵە کەسێکی ئازادا، ئەم کەسە ترسنۆکە خۆی دەگرێت و ڕاناکات لەناو جەنگدا یان شوێنێکی ترسناکدا بۆ ئەوەی گلەیی لیێ نەکەن و سەرزەنشتی نەکەن.

یان کەسێك فەتوا ئەدات بە بێ عیلم و زانیاری لە ترسی ئەوەی پێی نەڵێن نازانێت، بەڕاستی ئەم کارانە پاڵنەرن بۆ ڕیا کردن، بۆیە موسڵمانی خۆشەویست ئاگاداربەو خۆت بپارێزە.

باسی حەوتەم: ڕێگا چارەی بەدەست هێنانی نییەت پاکی و چارەسەری ڕیا

موسڵمانی خۆشەویست زانرا کە ڕیا کردن کردەوە چاکەکان هەڵدەوەشێنێتەوە، وە هۆکارە بۆ تورەیی و سزای خوای پەروەردگار، وە یەکێکە لە کارە لەناو بەرەکان، وە ترسناکی بەسەر موسڵمانەوە زۆرترو گەورەترە لە فیتنەو ئاشوبی مەسیحی دەججال.

بۆیە هەر کارێك ئەوە ترسناکی بێت باش وایە موسڵمان ئاگادار بێت و قۆڵی هەڵبماڵێت بۆ لابردن و چارەسەرکردنی (ڕیا)، وە بنچینەو لق و پۆپەی ڕیا نەهێڵێت، لەو چارەسەرانەی کە ڕیا ناهێڵێت و نییەت پاکی پێ بەدەست دێت ئەم هۆکارانەن (بە پشتیوانی خوای پەروەردگار):

١. شارەزابوون زانینی ئەو جۆرە کردەوانەی کە بۆ بە دەست هێنانی دونیا دەکرێت، وە زانینی جۆرو بەش و پاڵنەرو هۆکارەکانی ڕیا، پاشان بڕین و دەرکردنی ئەو نەخۆشیە کوشندەیە لە ڕەگەوە، لە پێشیشدا باسی ئەمانەمان کرد.

٢. ناسینی گەورەیی خوای پەروەردگار بە ناوو سیفات و کارەکانی، ناسینێکی ڕاست و دروست بە تێگەیشتنێکی ڕاست و دروست لە قورئانی پیرۆز و سوننەت لەسەر مەنهەج و ڕێبازی ئەهلی سوننەو جەماعە، چونکە هەر کاتێك بەندەی موسڵمان زانیتی تەنها خوای پەروەردگار قازانج و زیان، سەربەرز کردن و زەلیل و سەرشۆڕ کردنی بەدەستە، بەخشین و نەبەخشین، ژیاندن و مراندنی بە دەستە، خوای پەروەردگار ئاگادارە بە خیانەتی چاوو ئەو نهێنیانەی کە لەناو دڵەکاندان، ئەگەر ئەو بەندەیە خوای پەروەردگاری ناسی، وە زانیتی تەنها خوای پەروەردگار بە تاك و تەنها شایستەی هەموو جۆرە پەرستن و عیبادەت بۆ کردنێکە، ئەمە بەروو بوومەکەی بریتیە لە نییەت

پاکی و ڕاستگۆییەکی تەواو لەگەڵ خوای پەروەردگاردا، لەگەڵ ئەوەشدا پێویستە لەسەر بەندەی موسڵمان کە شارەزای یەکخواپەرستی بێت بە هەموو جۆرەکانیەوە.

٣. شارەزابوون لەوەی کە خوای پەروەردگار ئامادەی کردووە لە دوارۆژدا: لە نازونیعمەتی خۆشی بەهەشت، وە سزاو ناخۆشی و ناڕەحەتی ناو گۆڕو دۆزەخ، وە ناخۆشی و ناڕەحەتی مردن و سەرەمەرگ، ئەگەر بەندەی موسڵمان ئەمەی زانی و جوان بیری لێ کردەوە و کەسێکی ژیریش بوو، ئەوە لە ڕیاوە ڕادەکات بەرەو نییەت پاکی، وە کردەوە تەنها بۆ خوای پەروەردگار دەکات.

٤. ترسان لە کردەوە کردن بۆ بەدەست هێنانی دونیا، وە ئەو ڕیایەی کە هەڵوەشێنەرەوەی کردەوە چاکەکانە، چونکە هەرکەسێك لە شتێك بترسێت ئەوە بەردەوام لێی ڕادەکات تا ڕزگاری دەبێت لێی، هەرکەسێك بترسێت (لە توڕەیی و سزای خوای پەروەردگار) ئەوە زوو دەکەوێتە ڕێ، وە هەرکەسێك زوو بکەوێتە ڕێ ئەوە بێگومان دەگات بە پلەوپایەی بەرزی بەهەشت، بۆیە پێویست و واجبە لەسەر بەندەی موسڵمان هەرکاتێك حەزی لە سوپاس و ستایش و باسی خەڵك کرد با نەفسی خۆی ئاگادار بکاتەوەو بیترسێنێ لە بەڵاو نەخۆشی ڕیا، وە تووش بوون بە توڕەیی خوای پەروەردگار، بۆیە هەر موسڵمانێك هەژاری و بێدەسەڵاتی خەڵکی زانی ئەوە بێگومان دەحەسێتەوەو دوور دەبێت لە خەم و پەژارە و دەردوو نەخۆشی کوشندەی ڕیا، هەروەك هەندێك لە پیاوچاکانی پێشین فەرموویانە: ﴿بەرەنگاری نەفست بەرەوە بۆ دوورخستنەوەی هەموو هۆکارەکانی ڕیا، سووربەو هەوڵبدە با هەموو خەڵکی لەبەر چاوت وەکو منداڵ وابن، بۆیە جیاوازی مەکە نێوان پەرستنەکەتەوە لە نێوان دیار بوون دیار نەبوونیاندا (کاتێك خەڵکت لێ دیار بوو عیبادەت جوانتر بکەیت لەوەی کە دیار نەبن و نەتبینن)، وە جیاوازی مەکە نێوان پەرستنەکەتەوە کاتێك هەست بکەیت

دەیزانن یان نا، بەڵكو قەناعەتت هەبێت و دڵ ئارام بە بە عیلم و زانیاری خوای پەروەردگار﴿﴾[٤٤].

بۆیە هەر بە پشت بەستن بە خوای پەروەردگار و پاشان ترسان لە بەتاڵ بوونەوەی كردەوەكان، كەسانی خاوەن باوەڕو زانیاری ڕزگاریان بووە لەو نەخۆشی و بەڵا گەورەیە (ڕیا)، هەروەك محمدی كوڕی لبید (ﷺ) لە پێغەمبەرەوە (ﷺ) فەرمودەیەكمان بۆ دەگێڕێتەوە كە فەرمویەتی: ﴿إنَّ أخوفَ ما أخافُ عَلَيكُم الشِّركُ الأصغَر، قالوا: وما الشِّركُ الأصغَر يا رَسولَ اللهِ؟ قالَ: الرِّياءُ، يَقولُ اللهُ عَزَّ وَجَلّ لَهُم يَومَ القيامَةِ إذا جَزى النّاسَ بِأعمالِهِم: اذهَبُوا إلى الذّين كُنتُم تُرآؤونَ في الدُّنيا فَانظُروا هَل تَجِدونَ عِندَهُم جَزآءً﴾[٤٥].

واتە: ترسناكترین شتێك كە لێی بترسم تووشتان ببێت (ئەی موسڵمانان) شیركی بچوكە، هاوەڵانی بەڕێزی پێغەمبەر (ﷺ) فەرموویان: شیركی بچوك چییە ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ)؟ پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: ڕیا كردنە، خوای پەروەردگار لە ڕۆژی دواییدا دەفەرموێت (كاتێك پاداشتی خەڵكی دەداتەوە) بە كردەوەكانیان (بەپێی چاكەو خراپەیان لێپرسینەوەیان لەگەڵدا دەكات): بڕۆن بۆ لای ئەو كەسانەی كە لە دونیادا ڕیاتان لەبەر دەكردن (كردەوەتان لەبەر خاتری ئەوان و بۆ ڕازی بوونی ئەوان دەكرد) سەیر بكەن و بزانن هیچ پاداشتێكتان دەدەنەوە لەسەر ئەو كردەوانەی كە بۆتان دەكردن.

---

[٤٤] **بڕوانە:** الإخلاص والشرك الأصغر، للدكتور عبد العزيز بن عبد اللطيف، ص١٣.

[٤٥] أحمد في المسند ٥/٤٢٨، وصححه الألباني في صحيح الجامع ٢/٤٥.

هەر لەبەر ئەو ترسە گەورەیە بووە کە هاوەڵانی بەڕێزی پێغەمبەرو (ﷺ) شوێن کەوتوانیان و زانایان و پیاوچاکان زۆر ترساون لەو فیتنەو ئاشووبە ترسناکە، نموونە لەسەر ئەمە، ئەم نموونانەی لای خوارەوەیە:

أ. خوای پەروەردگار فەرمویەتی: ﴿وَٱلَّذِينَ يُؤۡتُونَ مَآ ءَاتَواْ وَّقُلُوبُهُمۡ وَجِلَةٌ أَنَّهُمۡ إِلَىٰ رَبِّهِمۡ رَٰجِعُونَ ٦٠﴾ (المؤمنون: ٦٠).

واتە: ئەوانەی کە دەبەخشن لە زەکات و خێرو کردەوەی چاکە دەکەن، دڵیان دەترسێت نەوەکو لێیان وەرنەگیرێت، چونکە ئەوانە بێگومانن لەوەی کە بۆلای پەروەردگاریان دەگەڕێنەوە.

دایکی ئیمانداران خاتوو عائیشە (رضي الله عنها) فەرمووی: «يا رسولَ اللهِ (ﷺ): أَهُوَ الذِّي يَزنِي، وَيَسرِق، وَيَشرَبُ الخَمرَ؟ قال: لا يا بِنت أبي بَكرٍ (أو يا بنت الصِّدِّيق) وَلكِنَّهُ الرَّجلُ يَصومُ، وَيَتَصَدَّقُ، وَيُصَلِّي وَهُوَ يَخافُ ألاّ يُتَقَبَّل مِنهُ»[٤٦]. واتە: ئەی پێغەمبەر (ﷺ) ئایا ئەوە کەسێکە زینا دەکات، دزی دەکات، مەی دەخواتەوە؟ (تا لەوە بترسێت کردەوەکانی لێ وەرنەگیرێت)، پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: نەخێر ئەی کچی أبوبكر (یان کچی ڕاستگۆ) ئەوە پیاوێکە (موسڵمانێکە) ڕۆژوو دەگرێت، زەکات دەدات و خێریش دەکات، نوێژ دەکات، بەڵام لەوە دەترسێت لێی وەرنەگیرێت.

ب. ابن أبي مليكة (رضي الله عنه) دەفەرموێت: «أدركتُ ثلاثينَ مِن أصحابِ النَّبِيِّ (ﷺ) كُلُّهم

---

[٤٦] ابن ماجه، كتاب الزهد، باب: التوقي في العمل، ٢/١٤٠٤، برقم ٤١٩٨، والترمذي، كتب تفسير القرآن، بابٌ: ومن سورة "المؤمنون"، ٥/٣٢٧، برقم ٣١٧٥، وصححه الألباني في سلسلة الأحاديث الصحيحة برقم ١٦٢، وفي صحيح ابن ماجه، ٢/٤٠٩.

يَخافُ النِّفاقَ عَلى نَفسِهِ وَما مِنهُم أَحَدٌ يَقولُ: إِنَّهُ عَلى إِيمانِ جِبريل وَمِيكائيل﴾[٤٧].

واتە: گەیشتم بە سی کەس لە هاوەڵانی بەڕێزی پێغەمبەر (ﷺ) هەموویان لە دووڕوویی دەترسان لە نەفسی خۆیان، وە لە گەڵ ئەم ترسەیان لە دووڕوویی و ڕیاکردن کەسیان باوەڕیان وانەبوو کە ئیمانیان وەکو ئیمانی (جبريل وميكائيل)ـە، چونکە (جبريل وميكائيل)و ئەوانی تر پارێزراون لە گوناه و تاوان، ترسیان لەسەر نییە بە پێچەوانەی هاوەڵانی پێغەمبەر (ﷺ) کە ترسی تاوان و ڕیایان هەیە[٤٨].

ج. إبراهيم التيميّ **دەفەرموێت:** ﴿ما عَرَضتُ قَولي عَلى عَمَلِي إلاّ خَشِيتُ أن أكونَ مُكَذِّبًا﴾[٤٩].

واتە: هیچ کاتێك قسەکانم نەداوە بەڕووی کردەوەکانمدا ئیللا لەوە ترساوم کە من کەسێکی درۆزن بم (واتە: ئەوەی دەیڵێم لەکاری چاکە و فەرمان بە کردنی دەکەم خۆم نەیکەم، یان بە خەڵکی بڵێم کاری خراپە مەکەن کەچی خۆم بیکەم).

د. ئیمامی حەسەن (ڕەحمەتی خوای لێبێت) **دەفەرموێت:** ﴿ما خَافَه إلاّ مُؤمِنٌ وَلا أَمِنَهُ إلاّ مُنافِقٌ﴾[٥٠].

واتە: هیچ لە ڕیا ناترسێت مەگەر ئیماندار، وە هیچ لە ڕیا ئەمین نییە مەگەر کەسێکی دووڕوو.

---

[٤٧] رواه البخاري معلقًا مجزومًا به، قال ابن حجر: وصله ابن أبي خيثمة في تاريخه. انظر: فتح الباري ١/١١٠.

[٤٨] **بڕوانە:** عمدة القاري (١/٢٧٥).

[٤٩] البخاري مع الفتح معلقًا ومجزومًا به، قال ابن حجر: وصله ابن أبي خيثمة في تاريخه. انظر: فتح الباري ١/١١٠.

[٥٠] البخاري مع الفتح، وقال ابن حجر: وصله جعفر الفريابي في كتاب صفة المنافقين، وصححه. انظر: الفتح ١/١١١.

ه. ئیمامی عُمر (ﷺ) بە حذیفەی فەرموو: ﴿نَشَدتُّكَ بِاللهِ هَل سَمّاني لَكَ رَسولُ اللهِ ﷺ مِنهُم"يَعني مِنَ المنافقينَ"؟ قالَ: لا. وَلا أُزَكّي بَعدَكَ أحَدًا﴾(٥١).

واتە: ئەی حذیفة سوێندت دەدەم بە خوای پەروەردگار ئایا پێغەمبەر (ﷺ) ناوی منی هێنا لە کۆمەڵی دووڕووەکان یان نا؟ حذيفة فەرمووی: نەخێر، بەڵام دوای تۆ ئەو شایەتییە بۆ کەس نادەم.

و. گێڕدراوەتەوە لە أبوالدّرداء کە فەرموویەتی: ﴿اللّهُمَّ إنّي أعوذُ بِكَ مِن خُشوعِ النِّفاقِ" قِيلَ: وَما خُشوعُ النِّفاقِ؟ قالَ: أن تَرى البَدَنَ خاشِعًا وَالقَلب لَيسَ بِخاشِعٍ﴾(٥٢).

واتە: ئەی خوای پەروەردگار پەنات پێ دەگرم لە خشوعی دووڕوویی، ووترا: خشوعی دووڕوویی چی یە؟ فەرمووی: دەبینیت کەسێك لاشەی خاش و مل کەچە بەڵام دڵی وانییە (واتە: بە لاشە زۆر مل کەچ و لە خوا ترس دیار بێت بەڵام بە دڵ وا نەبێت).

ز. وە هەروەها لێی گێڕدراوەتەوە کە فەرموویەتی: ﴿لأَنْ أستَيقنَ أنَّ الله تَقبَّلَ لي صَلاةً واحِدَةً أحَبُّ إليَّ مِنَ الدُّنيا وَما فيها، إن الله يقول:إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ ٱللَّهُ مِنَ ٱلۡمُتَّقِينَ ٢٧﴾ (المائدة: ٢٧)(٥٣).

واتە: ئەگەر بێگومان بومایە لەوەی کە خوای پەروەردگار تەنها یەك نوێژێکی لێم وەرگرتووە ئەوە بەلامەوە خۆشەویستتر بوو لە هەموو دونیاو ئەوەی کە تیایدایە، لەبەر ئەوەی خوای پەروەردگار فەرموویەتی: {إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ ٱللَّهُ مِنَ ٱلۡمُتَّقِينَ} واتە: خوای

(٥١) ابن كثير بنحوه، في البداية والنهاية ١٩/٥، وانظر: صفات المنافقين لابن القيم ص٣٦.

(٥٢) ذكره ابن القيم في صفات المنافقين ص٣٦.

(٥٣) ذكره ابن كثير في تفسيره ٤١/٢، وعزاه إلى ابن أبي حاتم، والآية من سورة المائدة، الآية: ٢٧.

پەروەردگار خێرو چاکە و عیبادەت لەو کەسانە وەردەگرێت کە لە خوا دەترسن و خۆیان لە خراپەو تاوان بە دوورەگرن.

ح. عبد الرحمن بن أبي ليلى فەرموویەتی: ﴿أدرَكتُ عِشرِينَ وَمائَةً مِنَ الأنصارِ مِن أصحابِ رَسولِ (ﷺ)، يُسألُ أحَدُهُم عَنِ المسألَةِ، ما مِنهُم رَجُلٌ إلاّ وَدَّ أنّ أخاهُ كَفاهُ﴾[٥٤].

واتە: گەیشتم بە سەدو بیست کەس لە هاوەڵانی بەڕێزی پێغەمبەر (ﷺ) لە پشتیوانان، کاتێك پرسیاری بابەتێك لە یەکێکیان بکرایە، هەر یەکێك لەوان حەزی دەکرد براکەی وەڵامی بدایەتەوە (لە ترسی ڕیا).

٥. ڕاکردن لە سەرزەنشتی خوای پەروەردگار، چونکە یەکێك لە هۆکارەکانی ڕیاکردن بریتیە لە ڕاکردن لە سەرزەنشت و گلەیی خەڵکی، بۆیە کەسی ژیر ئەو کەسەیە دەزانێت ڕاکردن لە سەرزەنشتی خوای پەروەردگار لە پێشترە، لەبەر ئەوەی سەرزەنشتی خوای پەروەردگار چاکە و جوانیە، هەروەکو جارێکیان پیاوێك بە پێغەمبەری (ﷺ) ووت: ﴿إنَّ مَدحِي زَينٌ وَذَمّي شَينٌ، فقال ﷺ "ذاكَ اللهُ "﴾[٥٥].

واتە: ئەگەر من ستایشی کەسێکم کرد ئەوا ستایشکراوە لای خوای پەروەردگار، وە ئەگەر من سەرزەنشت و لۆمەی کەسێکم کرد ئەوا سەرزەنشت کراوە لای خوای پەروەردگار، پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: ئەوەی ئەو سیفەتەی تیا بێت تەنها خوای

---

[٥٤] الدارمي في سننه ١/٥٣، وابن المبارك في الزهد، ١/١٤٠، برقم ٤٩.

[٥٥] أحمد في المسند ٣/٤٨٨، ٦/٣٩٤، من حديث الأقرع بن حابس ﷺ، وإسناده حسن، ورواه الترمذي وحسنه برقم ٣٢٦٣.

پەروەردگارە، نەوەك تۆ، واتە: ئەو پیاوە مەبەستی ئەوەبوو خۆی هەڵبكێشێت و گەورەیی خۆی دەربخات بەوەی كە ووتی[٥٦].

وە گومان لەوەدانیە ئەگەر بەندەیەكی موسڵمان لە خەڵكی ترساو ڕازیانی كرد بە تووڕەیی خوای پەروەردگار، ئەوە خوای پەروەردگار تووڕە دەبێت لێی و وە خەڵكیشی لێ تووڕە دەكات.

بۆیە ئەی بەندەی موسڵمان ئایا لە تووڕەیی خەڵك دەترسیت؟ لە كاتێكدا ترسان لە خوای پەروەردگار لە پێشترە ئەگەر تۆ بەندەیەكی ڕاستگۆیت لە ئیمان و باوەڕەكەتدا.

٦. زانین و شارەزا بوونی ئەو كارانەی كە دەبێتە مایەی ڕاكردنی شەیتان، لەبەر ئەوەی شەیتان سەرچاوەی هەموو ڕیاو بەلاَو نارەحەتیەكە، بۆیە شەیتانی دوور لە ڕەحم بەزەیی خوای پەروەردگار لە زۆر شت ڕادەكات، لەوانە: بانگ دان، قورئان خوێندن، بردنی سوجدەی قورئان خوێندن (سُجدةُ التّلاوة)، پەنا گرتن بە خوای پەروەردگار لە شەیتان، ووتنی (بِسمِ اللّٰهِ) لە كاتی دەرچون لە ماڵ، وە ووتنی (بِسمِ اللّٰهِ) لە كاتی چوونە ناو مزگەوت لە گەڵ ئەو ویردانەی كە لە سوننەتدا هاتووە، وە بەردەوام خوێندنی ویردەكانی بەیانیان و ئێواران، وە خوێندنی ویردەكانی دوای نوێژە فەرزەكان، وە خوێندنی هەموو ویردە شەرعیەكان[٥٧].

٧. زۆر كردنی كردەوە خێرو چاكەكان و پەرستنە نهێنیەكان و شاردنەوەیان،

---

[٥٦] بڕوانە: تحفة الأحوذي (٩/١٠٩).

[٥٧] بۆ زیاتر شارەزابوون لەم بابەتە، بڕوانە: كتاب مقامع الشيطان في ضوء الكتاب والسنة لسليم الهلالي، كە بەڕاستی كیتابێكی زۆر گرنگ و بە سوودە، والإخلاص لحسين العوايشة ص٥٧-٦٣.

وەکو: شەونوێژ، خێری نهێنی، گریان لە ترسی خوای پەروەردگار لە شوێنێکی تەنیایدا، کردنی نوێژە سوننەتەکان، پاڕانەوە بۆ برایانی موسڵمان بە نهێنی و شاراوەیی، لەبەر ئەوەی خوای پەروەردگار بەندەیەکی لە خوا ترس و شاراوەی خۆش دەوێت، هاوەڵی بەڕێزی پێغەمبەر (ﷺ) سعد کوڕی أبي وقاص (رضي الله عنه) دەفەرموێت: گوێم لە پێغەمبەری خوا بوو (ﷺ) دەیفەرموو: ﴿إنَّ اللهَ يُحِبُّ العَبدَ التَّقيَّ الغَنيَّ الخَفيَ﴾[٥٨].

واتە: خوای پەروەردگار بەندەیەکی لە خوا ترسی دەوڵەمەندی شاراوەی خۆش دەوێت (دەوڵەمەند لە دڵ و دەروونداو، شاراوە لە کردنی ئەو کردەوە چاکانەی کە باش وایە بە نهێنی بکرێت).

٨. گوێ نەدان بە سەرزەنشت و ستایشی خەڵکی، لەبەر ئەوەی ئەم کارانە نەسودی هەیە و نە زیانیش، بەڵکو پێویستە بەندەی موسڵمان تەنها لە سەرزەنشتی خوای پەروەردگار بترسێت، وە تەنها دڵی بە بەخشش و ڕەحم و ستایشی ئەو خۆش بێت: ﴿ قُلْ بِفَضْلِ ٱللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِۦ فَبِذَٰلِكَ فَلْيَفْرَحُوا۟ هُوَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ ﴿٥٨﴾ ﴾ (يونس: ٥٨).

واتە: ئەی پێغەمبەر (ﷺ) بە موسوڵمانان بڵێ: بادڵ خۆش و شادمان بن بە فەزڵ و بەخشش و ڕەحمەتی خوایی (کە ئیسلام و قورئانی پیرۆز و سوننەتە) کە وابوو با تەنها بەوە دڵخۆش بن، دڵخۆشیان بەوە زۆر چاکترو باشترە لە هەموو ئەو سەروەت و سامانەی کە خەڵکی کۆی دەکەنەوە. بۆیە ووتەی زۆربەی زانایانی پێشین لەسەر ئەوەیە کە مەبەست بە ﴿بِفَضْلِ ٱللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِۦ﴾ قورئانی پیرۆز و سوننەتەکانی پێغەمبەرە (ﷺ).

---

[٥٨] رواه مسلم، كتاب الزهد، ٤/٢٢٧٧، برقم ٢٩٦٥.

دەی کەوابوو ئەی بەندەی موسڵمان پشت هەڵکە لە سوپاس و ستایشی خەڵکی بێ پێویست بە لێی بە وێنەی کەسانی پشت هەڵکردوو لە دنیاو ڕوو کردووە دواڕۆژ، هەر کاتێك ئەمەت بۆ کرا و بۆت گونجا ئەوە نییەت پاککردنەوەت بۆ خوای پەروەردگار لەسەرئاسان دەبێت.

موسڵمانی خۆشەویست کاتێك دەتوانیت پشت هەڵبکەیت لە سوپاس و ستایشی خەڵکی: ئەگەر تۆ بە دڵنیایەوە زانیت ستایشی خەڵکی سودت پێناگەیەنێت، وە سەرزەنشتی خەڵکی زیانت پێناگەیەنێت و ناشیرینت ناکات، بەڵکو تەنها خوای پەروەردگار ئەوانەی بە دەستە، بۆیە پشت هەڵبکەیت لە سوپاس و ستایشی ئەوانەی کە ستایشیان جوانت ناکات، وە پشت هەڵ بکە لە سەرزەنشی ئەوانەی کە سەرزەنشتیان ناشیرینت ناکات، وە دەسەڵاتت بەسەر ئەم کارەدا نابێت تەنها بە ئارام گرتن و دڵنیایی نەبێت، بۆیە هەر کەسێك ئارام گرتن و دڵنیایی لە دەستدا، نموونەی وەکو کەسێك وایە کە دەیەوێت گەشتێك بە ناو دەریادا بکات بەڵام بێ کەشتی و پاپۆڕ.

موسڵمانی خۆشەویست سەیری ئەو کەسە بکە کە سەرزەنشت دەکات:

✵ ئەگەر ئەو کەسە کەسێکی ڕاستگۆ بێت لە سەرزەنشتەکەیدا، مەبەستی ئامۆژگاری کردنت بێت، ئەوە تۆ ئەو ئامۆژگارییەی لێ وەربگرە، لەبەر ئەوەی کەم و کوڕیەکانتی بۆ کۆکردۆتەوەو وەکو دیارییەك پێشکەشی کردویت، بۆیە تۆش لێی وەربگرە.

✵ وە ئەگەر ئەو کەسەی کە سەرزەنشتت دەکات کەسێکی ڕاستگۆ نەبێت لە سەرزەنشتەکەیدا، ئەوە خۆی تووشی درۆ و تاوان کردووە و تۆش سودت لێی بینیوە،

لەبەر ئەوەی ئاگاداری کردویتەتەوە لە خراپەکانت لە کاتێکدا خۆت ئاگات لێی نەبووە، وە ئەو تاوانانەی بە بیر هێناویتەتەوە کە خۆت لە یادیانت کردووە.

✵ ئەگەر ئەو کەسەی کە سەرزەنشتت دەکات بە درۆ ئەو سەرزەنشتەت دەکات و بۆتی هەڵبەستووە، ئەوە تۆی موسڵمان ئەگەر ئەو تاوانەشت تیا نەبێت ئەوە بێگومان هەڵەو تاوانی ترت تێدایە، بۆیە لەم کاتەدا یادی نازو نیعمەتەکانی خوای پەروەردگار بکە بەسەرتەوە کە ئەو کەسە درۆ هەڵبەستە ئاگاداری هەموو کەم و کوڕی و تاوانەکانت نییە، وە ئەو درۆیەی کە بۆت هەڵبەستراوە دەبێتە مایەی سڕینەوەی تاوانەکانت ئەگەر ئارامی لەسەر بگریت و چاوەڕێی پاداشتی خوای پەروەردگار بیت، وە پێویستە بزانیت ئەو کەسە درۆ هەڵبەستە خۆی تووشی تاوان کردووە و خۆی تووشی تورەیی خوای پەروەردگار کردووە، بۆیە تۆ لەو باشتر بە عافی بکەو لێی خۆش ببە ﴿أَلَا تُحِبُّونَ أَن يَغْفِرَ ٱللَّهُ لَكُمْۚ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٢﴾﴾ (النور: ٢٢).

واتە: ئایا پێتان خۆش نییە و حەزناکەن خوای پەروەردگار لێتان خۆش ببێت و عافتان بکات (بەڵێ)، خوای پەروەردگار زۆر لێخۆش بوو زۆر بەبەزەییە.

٩. یادکردنی مردن و کورتی هیواو ئاوات، خوای پەروەردگار دەفەرموێت: ﴿كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ ٱلْمَوْتِۗ وَإِنَّمَا تُوَفَّوْنَ أُجُورَكُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِۖ فَمَن زُحْزِحَ عَنِ ٱلنَّارِ وَأُدْخِلَ ٱلْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَۗ وَمَا ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَآ إِلَّا مَتَٰعُ ٱلْغُرُورِ ﴿١٨٥﴾﴾ (آل عمران: ١٨٥).

واتە: هەموو نەفس و ڕوح لەبەریەك دەبێت بمرێت، وە لە ڕۆژی دواییدا پاداشت وەردەگرنەوە لەسەر کردەوەکانتان، بۆیە هەرکەسێك لە ئاگری دۆزەخ ڕزگاری بێت و دەر بچێت (ئەگەر بە گاوەڵکێش بێت) و بچێتە بەهەشتەوە ئەوە بێگومان سەرفرازو

ڕزگار بووه، وه ژیانی دونیا هیچ نییه تەنها لەزەتێکی کاتی و بەسەر چووی هەڵخەڵتێنەره.

وه هەروەها دەفەرموێت: ﴿ وَمَا تَدۡرِي نَفۡسٞ مَّاذَا تَكۡسِبُ غَدٗاۖ وَمَا تَدۡرِي نَفۡسُۢ بِأَيِّ أَرۡضٖ تَمُوتُۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرُۢ ٣٤ ﴾ (لقمان: ٣٤).

واته: هیچ کەسێك (نەفسێك) نازانێت بەیانی چی دەکات (له کارو کاسبی و هەڵس و کەوت)، هیچ کەسێك (نەفسێك) نازانێت کەی و له چی شوێنێك دەمرێت، خوای پەروەردگار زۆر شارەزایه به ئاشکراو نهێنی هەموو کارەکان.

١٠. ترسان له مردنی دوارۆژ خراپی، بەندەی موسڵمان دەبێت زۆر بترسێت لەوەی که کردەوه ڕیاکانی کۆتا کردەوەکانی بێت و کۆتایی ژیانی بێت (بەو کردەوه ڕیاییەوه بمرێت) بۆیه گەورەترین زیان و خەسارەمەندی ئەو کارەیه، لەبەر ئەوەی مرۆڤەکان له ڕۆژی دواییدا لەسەر ئەو کردەوەیه زیندوو دەبنەوه که له دونیادا له سەری ژیاون و لەسەریشی مردوون، خەڵکی زیندوو دەکرێنەوه لەسەر نییەتەکانیان له دوارۆژدا، وه باشترینی کردەوەکان کۆتاییەکەیەتی.

١١. هاوڕێیەتی کردنی کەسانی نییەت پاك و له خوا ترسان، چونکه کەسانی نییەت پاك و له خوا ترسان بێبەشت ناکەن له خێرو چاکه، وه دەبنه پێشەنگ و پێشەوای چاکه بۆت، بەڵام کەسانی ڕیابازو هاوەڵ بڕیاردەران دەتسوتێنن له ئاگری دۆزەخدا ئەگەر شوێنی کردەوەکانیان بکەویت.

١٢. پاڕانەوەو پەنا بردنه بەر خوای پەروەردگار تا پەنات بدات له ڕیا، هەروەك پێغەمبەر (ﷺ) فێری کردوین ئەم دوعایه بخوێنین، هەر وەك دەفەرموێت: ﴿یا أیُّها النّاس

اتَّقُوا هذا الشِّرك، فإنَّهُ أخفَى مِن دَبيبِ النَّمل، فقالَ بَعضُ الصَّحابَةِ: كَيفَ نَتَّقيهِ وَهُو أخفَى مِن دَبيبِ النَّملِ يا رسولَ اللهِ؟ قالَ: قولوا: اللّهُمَّ إنّا نَعوذُ بِكَ أن نُشرِكَ بِكَ شَيئًا نَعلَمُهُ وَنَستَغفِرُكَ لِما لا نَعلَمُهُ»[٥٩].

واتە: ئەی موسڵمانان خۆتان بپارێزن لەو شیرك و هاوەڵ بڕیاردانە كە شاراوەترە لە شوێن پێی مێرووڵە، هاوەڵانی بەڕێزی پێغەمبەر (ﷺ) فەرموویان: چۆن خۆمانی لێبپارێزین لە كاتێكدا شاراوەترە لە شوێن پێی مێرووڵە؟ پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: بڵێن: ئەی پەروەردگارمان پەنات پێدەگرین كە بچوكترین هاوەڵت بۆ بڕیاربدەین و بشزانین، وە پەنات پێدەگرین لەو تاوانەی (شیركەی) كە ئەنجامی بدەین و نەیزانین .

١٣. بەندەی موسڵمان هەوڵ بدات و حەز بكات كە خوای پەروەردگار یادی بكات لە بیری نەكات، وە پێشخستنی یادی خوای پەروەردگار بەسەر ستایشی بەندەكاندا، ﴿ فَٱذۡكُرُونِيٓ أَذۡكُرۡكُمۡ ﴿١٥٢﴾ ﴾(البقرة: ١٥٢).

واتە: بەردەوام یادم بكەم منیش یادتان دەكەم و لە بیرتان ناكەم.

وە پێغەمبەر (ﷺ) فەرمودەیەكی قودسیمان لە خوای پەروەردگارەوە بۆ دەگێڕێتەوە كە فەرموویەتی: «أنا عِندَ ظَنِّ عَبدِي بِي وَأنا مَعَهُ إذا ذَكَرَنِي، فإن ذَكَرَنِي في

---

[٥٩] أخرجه أحمد ٤/٤٠٣، وإسناده جيد، وغيره، وانظر: صحيح الجامع ٣/٢٣٣، وصحيح الترغيب والترهيب للألباني ١/١٩.

نَفسِهِ ذَكَرتُهُ فِي نَفسي، وَإن ذَكَرَنِي فِي مَلأٍ ذَكَرتُهُ فِي مَلأٍ خَير مِنهُم، وَإن تَقَرَّبَ إليّ شِبرًا تَقَرَّبتُ إليهِ ذِراعًا، وإن تَقرَّبَ إليَّ ذِراعًا تَقَرَّبتُ مِنهُ بَاعًا، وإن أتانِي يَمشِي أتَيتُهُ هَروَلَةً﴾[٦٠].

واتە: من لە گەڵ گومانی بەندەکەمدام کە پێم دەبات وە لەگەڵیدام کاتێك یادم دەکات (بە زانیاری و دەسەڵات لە گەڵیدایە) بۆیە هەرکاتێك ئەو بەندەیەم لە نەفسی خۆیدا یادی کردم، ئەوە منیش لە نەفسی خۆمدا یادی دەکەم، وە ئەگەر یادی کردم لە ناو کۆمەڵێکدا، ئەوە من یادی دەکەم لە ناو کۆمەڵێکدا کە زۆر چاکترو باشترن لەوان، وە ئەگەر ئەو بەندەیەم بستێك لێم نزیك ببێتەوە ئەوە من باڵێك لێی نزیك دەبمەوە (زیاتر بە هانایەوە دێم)، وە ئەگەر ئەو بەندەیەم باڵێك لێم نزیك ببێتەوە ئەوە من هەنگاوێك لێی نزیك دەبمەوە، وە هەر کاتێك ئەو بەندەیەم هات بۆ لام (ڕووی کردە من و عیبادەتی منی کرد) ئەوە من زیاتر لێی نزیك دەبمەوە (بە عیلم و زانیاری و بە هاناوە هاتنی). خوای پەروەردگار پشتیوانمان بێت[٦١].

١٤. چاو نەبوون لەو شتانەی کە لە ژێر دەستی خەڵکیدایە، چونکە نییەت پاکی و حەز بوون بە سوپاس و ستایش و حەز بوون بەو شتانەی کە لە لای خەڵکییە لە دڵێکدا کۆ نابنەوە، مەگەر وەکو کۆبونەوەی ئاوو ئاگر، یان بزن مژۆك و ماسی (ئەمانەش مەحاڵن)، بۆیە موسڵمانی خۆشەویست هەر کاتێك نەفست داوای نییەت پاکی لێکردیت

---

[٦٠] متفق عليه من حديث أبي هريرة رضي الله عنه: البخاري واللفظ له، كتاب التوحيد، ٨/٢١٦، برقم ٧٤٠٥، ومسلم، كتاب الذكر والدعاء، باب الحث على ذكر الله، ٤/٢٠٦١، برقم ٢٦٧٥.

[٦١] **بۆ ئەوانەی پێشوو بڕوانە**: منهاج القاصدين ص٢٢١-٢٢٣، وە كتاب الإخلاص لحسين العوايشة ص٤١-٦٤، وە الرياء ذمه وأثره السيئ في الأمة لسليم الهلالي ص٦١-٧٢، وە الإخلاص والشرك الأصغر للدكتور عبد العزيز بن عبد اللطيف، ص١٣.

ئەوە یەکەمجار ڕوو بکەرە تەماح و سەری ببڕە بە چەقۆی بێئومێد بوون لەوانەی کە لە لای خەڵکی هەن، کاتێك دەتوانی بە ئاسانی تەماح بوون بەو شتانەی کە لای خەڵکی هەیە سەرببڕی، ئەگەر زانیاری و دڵنیاییەکی تەواوت هەبوو بەوەی کە هەر شتێك تۆ حەزت پێیەتی ئیللا بە دەست خوای پەروەردگارە، وە گەنجینەی هەموو کارەکان لە ژێر دەستی خوای پەروەردگار دایە و بە دەست هیچ کەس نییە جگە لەو، وە هیچ شتێك بەدەستت نایەت مەگەر لای خوای پەروەردگارەوە بێت(٦٢).

١٥. زانین و شارەزابوونی بەروبوم و سوودو پاشەڕۆژە چاکەکانی نییەت پاکی لە دونیاو دوارۆژدا، لەو بەروو بوم و سودانە: نییەت پاکی هۆکارە بۆ سەرکەوتنی ئەم ئوممەتە، هۆکارە بۆ ڕزگار بوون لە سزای خوای پەروەردگار، هۆکارە بۆ بەرزی پلەو پایە لە دونیاو دوارۆژدا، هۆکارە بۆ سەلامەت بوون لە سەرلێشێواوی لە دونیادا، هۆکارە بۆ ئەوەی خوای پەروەردگار ئەو بەندەیەی خۆش بوێت و فریشتەکانیش خۆشیان بوێت، هۆکارە بۆ بوونی ناوی باش، هۆکارە بۆ لا چوون و نەمانی تەنگ و چەڵەمەو ناخۆشی دونیاو دوارۆژ، هۆکارە بۆ دڵ ئارامی و هەست کردن بە بەختەوەری ژیان، هۆکارە بۆ بەرگەگرتن و هەڵگرتنی هەموو ناخۆشی و نارەحەتیەکان، باوەڕ جوان و ڕازاوە دەکات لە ناو دڵدا، هۆکارە بۆ گیرابوونی پاڕانەوە، هۆکارە بۆ بەدەست هێنانی نازو نیعمەت و موژدەی دڵخۆش کەر لە ناو گۆڕدا، خوای پەروەردگار پشتیوانی هەموو لایەکمان بێت(٦٣).

---

(٦٢) **بڕوانە**: الفوائد لابن القيم ص٢٦٧-٢٦٨.

(٦٣) **بڕوانە**: كتاب الإخلاص للعوايشة ص٦٤-٦٦.

بۆیە موسڵمانی خۆشەویست ئەگەر ڕازی بوونی خوای پەروەردگارت دەوێت، ئەگەر سەرفرازی و ڕزگار بوون و خۆشەویستی خوای پەروەردگار دەوێت، ئەوا هەوڵبدە نییەتت پاک بکەوە بۆ خوای پەروەردگار و دوور بکەوەو ڕابکە لە ڕیا.

لە کۆتاییدا داواکارم لە خوای پەروەردگار کە من و تۆو سەرجەم بانگەوازکاران و پێشەوایان و موسڵمانان بە گشتی بپارێزێت لەو تاوان و بەلاّ ترسناکە، آمین.

ولا حول ولا قوة إلا بالله العلي العظيم.